ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

Год выдання 38-ы
№ 19 (2288)
7 сакавіка 1969 г. ПЯТНІЦА
Цана 4 кап.

СА СВЯТАМ, ДАРАГІЯ!

Па календары — вясна. І хай зямля яшчэ дрэмле пад белай коўдрай, хай часам круціць мяцеліца і цісне марозік, але выгляне сонца — і загамоняць вясёлыя капяжы, заблішчаць першыя лужыны, лагодна засвецяцца твары людзей.

І дзіва дзіўнае: здаецца, якія цяпер кветкі, дзе іх дастаць? А Восьмага сакавіка яны ўсюды: у заводскіх цэхах, кабінетах урачоў, настаўніцкіх, магазінах, бібліятэках — усюды, дзе працуюць жанчыны. Пяшчотныя цюльпаны, духмяныя ландышы, залацістыя галінкі мімозы...

У гэты дзень нашы жанчыны прыгажэйшыя, чым калі. Ды і мужчын не пазнаць: адкуль тая далікатнасць, галантнасць, пяшчотнасць у вечна занятых, заклапочаных і няўважлівых прадстаўнікоў моцнай палавіны чалавецтва?

Жарты жартамі, а ў гэты светлы дзень народ сапраўды шчыра аддае даніну любві і павагі сваім слаўным дочкам — іх добраму розуму, нястомным рукам, шчодрай высакароднай душы, беззапаветнай адданасці камуністычным ідэалам.

Восьмае сакавіка ў нашай краіне даўно ўжо адзначаецца, як усенароднае свята. Нашы жанчыны былі поплеч з мужчынамі на ўсіх этапах барацьбы за Савецкую ўладу, за ажыццяўленне ленінскіх ідэй. Яны гераічна адстойвалі заваёвы Савецкай улады ў гады Айчыннай вайны. Шматлікія ўзнагароды, якія ўквецілі грудзі жанчын у час вайны і ў мірныя будні — сведчанне іх ратнай і працоўнай доблесці.

Калісьці Ільіч марыў аб тым, каб кожная кухарка ўмела кіраваць дзяржавай. Зараз савецкія жанчыны нароўні з мужчынамі ўдзельнічаюць ва ўсіх дзяржаўных справах, у распрацоўцы і прыняцці законаў, планаў развіцця народнай гаспадаркі і культуры, у ажыццяўленні ўнутранай і знешняй палітыкі партыі. У Вярхоўны Савет і мясцовыя органы ўлады выбраны і працуюць работніцы і калгасніцы, педагогі і ўрачы, дзеячкі літаратуры і мастацтва. Толькі ў Вярхоўным Савеце БССР — 153 дэпутаты жанчыны. Больш трыццаці пяці тысяч жанчын з'яўляюцца дэпутатамі мясцовых Саветаў.

Цяжка ўявіць без жанчын любую галіну нашай прамысловасці ці сельскай гаспадаркі, навукі і медыцыны, літаратуры і мастацтва. Жаночыя рукі ўмеюць трымаць штурвал самалёта, скальпель хірурга і пэндзаль мастака; на сцэне жаночыя рукі — трапяткія крылы лебедзя...

А рукі маці... Колькі ўзнёслых слоў сказана пра добрыя, ласкавыя, пяшчотныя матчыны рукі, якія ўмеюць і песціць дзіця і працаваць.

Шмат жанчын — нястомных працаўніц, вопытных спецыялістаў і майстрых у клубах і бібліятэках, парках, музеях рэспублікі. Яны робяць усё магчымае, кабператварыць свае ўстановы культуры ў любімае месца адпачынку людзей, каб дастойна сустрэць знамянальную дату — 100-годдзе з дня нараджэння У. І. Леніна.

Шчодрага, ласкавага веснавога вам сонца, маці, сяброўкі, сёстры!

Малюнак Ірыны ЛОБАН.

ПОСПЕХ БЕЛАРУСКІХ СУВЕНІРАЎ

У Маскве, на Украінскім бульвары, адкрыўся Цэнтральны магазін-салон Мастацкага фонду СССР. На вітрынах і прылаўках прадстаўлены творы выяўленчага і прыкладнога мастацтва з усіх саюзных рэспублік.

Жыхары сталіцы высока цэняць керамічны посуд, разьбу па дрэве, інкрустацыю саломкай, саматканыя дыванчыкі і дарожкі і іншыя вырабы беларускіх майстроў прыкладнога мастацтва. Іх увагу прыцягваюць вырабы, вытканыя майстрыхамі М. Сінюк з вёскі Макрацы Капыльскага раёна, С. Крыкала з вёскі Слабада Клецкага раёна, драўляныя вырабы Г. Клетчана — жыхара Мінскай вобласці і іншых умельцаў.

У салоне прадстаўлены работы ўмельцаў Мінска і Брэста, Бабруйска і Віцебска, Магілёва і Слуцка.

НА МАСКОЎСКАЙ СЦЭНЕ

Зімой масквічы не раз сустракаліся з беларускімі пісьменнікамі і мастакамі, вядомымі творчымі калектывамі і асобнымі салістамі. Усе яны ўдзельнічалі ў вечарах і канцэртах, прысвечаных 50-годдзю рэспублікі і Кампартыі Беларусі. З поспехам прайшла прэм'ера фільма «Штрыхі да партрэта».

І вось зноў вялікая група паўпрэдаў беларускага мастацтва выехала ў Маскву. У Цэнтральным Доме акцёра імя А. Яблачкінай яны выступілі перад слухачамі універсітэта тэатральнага мастацтва.

Гасцей з Мінска цёпла вітаў рэктар універсітэта, народны артыст СССР М. Жараў.

Слухачы спецыяльнага курса універсітэта «Шматнацыянальны тэатр нашай краіны» з цікавасцю праслухалі даклад доктара мастацтвазнаўства У. Няфёда, які расказаў аб шляхах развіцця беларускага тэатральнага мастацтва. Затым вядучыя майстры сцэны Беларускага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы паказалі масквічам урыўкі са спектакляў «Людзі на балоце» І. Мележа, «Канстанцін Заслонаў» А. Маўзона, «Лявоніха на арбіце» А. Макаёнка. Іх выконвалі народныя артысты СССР З. Стома, народныя артысты рэспублікі Г. Макарава, В. Тарасаў, заслужаныя артысты БССР Л. Давідовіч, Г. Гарбук, артысты М. Зінкевіч, Ю. Шумакоў, П. Кармунін.

Слухачы універсітэта апладысментамі ўзнагародзілі выступленні балетнай пары народных артыстаў БССР Н. Давыдзенка і В. Міронава, вакалістаў — заслужанага артыста рэспублікі В. Кірычэнку і салісткі Л. Анегінай з Беларускага акадэмічнага вялікага тэатра оперы і балета, заслужанага артыста БССР цымбаліста А. Астрамецкага і лаўрэата рэспубліканскіх конкурсаў чытальнікаў Р. Пятрэнка.

Шчыра, з хваляваннем гаварыла старшыня Беларускага тэатральнага таварыства, народная артыстка СССР Л. Александроўская аб росквіце талентаў у Савецкай Беларусі, сардэчна падзякавала масквічам за гасціннасць.

Госці з Мінска выступілі таксама ў Доме ветэранаў сцэны, наведалі сталічны завод «Дынама».

РЫХТУЕМ РЭПЕРТУАР, РЫХТУЕМ КАДРЫ

Усесаюзны агляд паркаў... Фестываль тэатралізаваных свят і конкурс масавікоў... Пераклічка сельскіх клубаў... Рэспубліканскі конкурс музычна-канцэртных калектываў мастацкай самадзейнасці, вакалістаў, інструменталістаў і чытальнікаў на лепшае выкананне твораў, прысвечаных У. І. Леніну, КПСС, нашай Радзіме... Конкурс - выстаўка твораў народных умельцаў... Ва ўсіх гэтых аглядах, конкурсах, фестывалях, прысвечаных 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна, якія зараз праходзяць у рэспубліцы, удзельнічае рэспубліканскі Дом народнай творчасці.

Распаўсюджваюцца рэкамендацыйныя спісы твораў аб У. І. Леніне і бессмяротнасці яго ідэй.

Разам з музычнай рэдакцыяй выдавецтва «Беларусь» мы падрыхтавалі і выпусцілі шэраг зборнікаў у дапамогу калектывам мастацкай самадзейнасці: «Хоры акапэла», «Песні для хору з суправаджэннем», «Іграе духавы аркестр», «Рэпертуар народных аркестраў», «Сцэнічныя беларускія танцы». У гэтых кніжках удзельнікі мастацкай самадзейнасці могуць знайсці лепшыя творы беларускіх кампазітараў, апрацоўкі народных песень і партытуры для духавых аркестраў і аркестраў народных інструментаў, запісы твораў нашых харэографаў і балетмайстраў.

Па творах беларускіх кампазітараў падрыхтавана літаратурна-музычная кампазіцыя. Яе могуць скарыстаць работнікі паркаў, удзельнікі агітацыйных мастацкіх брыгад. Для агітбрыгад, акрамя таго, падрыхтаваны яшчэ чатыры арыгінальныя сцэнарыі. Падбіраюцца новыя п'есы для народных тэатраў і драматычных гурткоў.

Пачалі мы ствараць і метадычныя дапаможнікі для самадзейнасці, абагульняць і распаўсюджваць лепшы вопыт калектываў. Памагаюць нам у гэтым работнікі тэатраў, кансерваторыі, тэатральна-мастацкага інстытута. Так, самадзейныя лялечныя тэатры атрымалі добры метадычны дапаможнік «Лялькі і шырмы», які напісаў галоўны мастак Дзяржаўнага тэатра лялек Л. Быкаў, а аматары самадзейнага цыркавога мастацтва — брашуру «Акрабатыка на самадзейнай сцэне» І. Крапіна. У метадычным пісьме «Майстры добрага настрою» пададагульнены вопыт работы лепшых масавікоў нашых паркаў...

Другі напрамак нашай работы — аказаць максімальную дапамогу мясцовым органам культуры ў падрыхтоўцы кваліфікаваных кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці, а таксама перападрыхтоўцы кіраўнікоў раённых дамоў культуры, метадыстаў абласных дамоў народнай творчасці. Зноў-такі мы пачалі з таго, што распрацавалі новыя вучэбныя планы і праграмы па ўсіх жанрах для курсаў па павышэнні кваліфікацыі. Распрацаваны і выпускаюцца праграмы падрыхтоўкі кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці для факультэтаў грамадскіх прафесій ВНУ.

Зараз ва ўсіх абласцях актыўна праводзяцца семінары і творчыя канферэнцыі, на рэспубліканскіх курсах вучацца дырэктары раённых дамоў культуры.

Сёлета разам з Інстытутам мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР рэспубліканскі Дом народнай творчасці правядзе доследную работу па асноўных праблемах самадзейнага мастацтва. Гэта дасць магчымасць палепшыць арганізацыйна-метадычнае і навуковае кіраўніцтва аматарскай творчасцю, павысіць ролю мастацкай самадзейнасці ў фарміраванні камуністычнага светапогляду людзей, выхаванні эстэтычных поглядаў і густу людзей.

Ужо створана спецыяльная секцыя, якая займаецца праблемамі распрацоўкі сучаснага сцэнічнага касцюма. Намечана выпусціць спецыяльны альбом лепшых узораў такіх касцюмаў.

Хацелася б, каб самадзейнаму мастацтву больш увагі ўдзялілі нашы творчыя саюзы. Вельмі добра было б, каб нашы кампазітары, паэты, пісьменнікі напісалі новыя творы, якія маглі б выконвацца як артыстамі-прафесіяналамі, так і аматарамі.

Ёсць у нас і іншыя пажаданні. Мэтазгодна было б, каб Беларускае радыё і тэлебачанне арганізавалі цыкл перадач у дапамогу самадзейным калектывам, увялі «рэпертуарныя старонкі». У гэтых перадачах маглі б выступіць буйнейшыя майстры прафесіянальнага мастацтва са сваімі парадамі і рэкамендацыямі самадзейным выканаўцам.

Ганна ТАЛЧЫНСКАЯ,
дырэктар рэспубліканскага Дома народнай творчасці.

У СЭРЦАХ І ПЕСНЯХ НАРОДНЫХ

100

ВОБРАЗ ЛЕНІНА Ў ВУСНА-ПАЭТЫЧНАЙ ТВОРЧАСЦІ

Нядаўна наша фальклорная экспедыцыя была на Віцебшчыне. У гарадскім пасёлку Копысь мы сустрэліся са старымі рабочымі, удзельнікамі рэвалюцыйных падзей 1905 года. Адзін з іх расказваў:

— Супраць нас, рабочых кафельнага завода, былі выкліканы казакі. І ў гэты цяжкі час да нас прыехаў — тайна — чалавек, прыехаў здалёку. Ён гутарыў з намі, рабочымі, даваў парады, як змагацца з крывасмокамі, падбадзёрваў. Потым ён гэтак жа непрыкметна, як і паявіўся, паехаў. Нам жа запомніліся яго простыя і мудрыя словы пра наша рабочае дзела, пра нашу рабочую праўду. Гэтым чалавекам быў сам Ленін...

Вядома, што тады да копыскіх рабочых прыязджаў проста пасланец партыі з цэнтра, але ў голасе старога рабочага было столькі ўпэўненасці, што мы прамаўчалі, не сталі яго расчароўваць. Тое, быццам у Копысь прыязджаў Уладзімір Ільіч, стала ўжо легендай.

Зрэшты, шмат такіх легенд бытуе ў народзе. Многія з тых, хто ўдзельнічаў у Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайне, таксама вераць, што ў самыя адказныя моманты менавіта сам Ленін прыходзіў ім на дапамогу.

Н. К. Крупская ў сваіх успамінах аб У. І. Леніне пісала: «Мяне заўсёды вельмі цікавіла, як адлюстраваны Ільіч у фальклоры часоў грамадзянскай вайны. І вось што характэрна: нават у самых глухіх, самых аддаленых кутках нашай краіны масы не ўяўлялі сабе барацьбы і перамогі без Леніна. І тыя, хто не ведалі пісьменнасці, не ведалі, што такое тэлеграф, не ўяўлялі сабе, як можна кіраваць барацьбою на адлегласці, стварылі легенды пра тое, як у разгар змагання з белымі паяўляўся Ленін і забяспечваў перамогу».

Такія легенды пачалі з'яўляцца яшчэ пры жыцці правадыра. Але яшчэ больш іх узнікла пасля смерці Уладзіміра Ільіча. Людзі не хацелі паверыць, што Леніна ўжо няма сярод жывых, што ён мог памерці. Ленін — гэта надзея, вера і шчасце народа, а надзея, вера і шчасце не могуць памерці. Ленін павінен жыць. Ленін жыве, Ленін будзе жыць — сцвярджаў народ. І пра гэта народ складаў казкі, легенды, былі, песні.

(Заканчэнне на 3-й стар.).

СКАРБЫ КУЛЬТУРНАЙ СПАДЧЫНЫ

З мэтай поўнага навуковага асвятлення і шырокай прапаганды гістарычнай і мастацкай спадчыны народаў нашай краіны Міністэрства культуры СССР і Акадэмія навук СССР прынялі сумесную пастанову аб падрыхтоўцы і выданні «Зводу помнікаў гісторыі і культуры народаў СССР». Гэта будзе манументальнае выданне. Аб яго аб'ёме можна меркаваць хоць бы па тым, што кожнай вобласці нашай краіны, буйнейшым гарадам будуць прысвечаны асобныя тамы. У кожным з іх матэрыял прадугледжана размясціць па трох раздзелах: помнікі гісторыі, мастацкай культуры і археалогіі.

Пытанням падрыхтоўкі «Зводу...» была прысвечана рэспубліканская нарада, якая адбылася ў Акадэміі навук БССР. Яна была склікана Міністэрствам культуры БССР, Аддзяленнем грамадскіх навук і Інстытутам мастацтвазнаўства, энтаграфіі і фальклору АН БССР.

Нараду ўступным словам і дакладам аб падрыхтоўцы «Зводу помнікаў гісторыі і культуры Беларускай ССР» адкрыў акадэмік-сакратар Аддзялення грамадскіх навук АН БССР, акадэмік АН БССР П. Глебка.

З дакладам «Навуковыя і метадалагічныя праблемы «Зводу помнікаў гісторыі і культуры народаў СССР» выступіў старшыня рэдакцыйна-выдавецкага Савета «Зводу помнікаў гісторыі і культуры народаў СССР», доктар гістарычных навук А. Швідкоўскі (Масква).

Аб вопыце Інстытута гісторыі мастацтваў Міністэрства культуры СССР па падрыхтоўцы «Зводу помнікаў гісторыі і культуры народаў СССР» расказаў галоўны рэдактар Серыі помнікаў мастацкай культуры «Зводу помнікаў гісторыі і культуры народаў СССР», доктар мастацтвазнаўства І. Макавецкі.

У абмеркаванні дакладаў прынялі ўдзел гісторыкі, археолагі, мастацтвазнаўцы, архітэктары, этнографы, партыйныя і савецкія работнікі, работнікі музеяў.

У рабоце канферэнцыі ўдзельнічалі загадчык аддзела культуры ЦК Кампартыі Беларусі С. Марцэлеў і намеснік міністра культуры БССР Р. Мачулін.

Васіль МАКАРЭВІЧ

НАРЫС

БАЦЬКАЎШЧЫНА

Ён мне хоць і далёкая радня, але не дзесятая вада на кісялі. Міхалкаў бацька і мой дзед — родныя браты. Так што Міхалка даводзіцца мне дзядзькам ці што. Ён носіць такое ж прозвішча, як і я. Толькі вось прырода дала добрага маху. Я ні на столечкі не падобны на яго, а ён на мяне. У дзядзькі Міхалкі кручкаваты, з гарбінкай нос. Валасы на галаве хаця і пасівелыя, але густыя, іх ніколі не кранаецца расчоска або грэбень — Міхалка ўпраўляецца з імі пяцярнёй. Сам ён сухі, кашчавы, калматыя бялёсыя бровы дрымотна навіслі над вачыма. Здаецца, пасадзі яго на каня — выліты казак!

А можа і сапраўды ў яго жылах цячэ казацкая кроў? Сямейнае паданне данесла, што прадзед дзядзькі Міхалкі не тутэйшы, а прышлы чалавек. Ці то ён збег калісь адкуль, ці дзе трапіў у няміласць. Але тут, у нашай глухамані, ён павёў сябе смела і ўпэўнена, у «прышлага» знайшліся залатыя і срэбраныя манеты, ён купіў амаль за бясцэнак у вясковага лесніка, які днямі не вылазіў з карчомкі, пясчаны пляц, а нешта праз год прыбраў да сваіх рук і яго месца — леснікоўства. А яшчэ праз некаторы час «прышлы» ажаніўся з тутэйшай не беднай і не багатай дзяўчынай. Ад таго «прышлага», як атожылкі ад дрэва, і пайшлі сухапарыя ды кашчавыя Ісакі, Нупрэі, Мацвеі. Дзядзька Міхалка, які і крошкі пабраў прадзеда, апошні з гэтай дынастыі.

У вёсцы дзядзьку Міхалку завуць па-рознаму. У вочы — Ісакавіч, а завочы — Балгарац, або — Тука. Балгарцам завуць таму, што пражыў у Балгарыі больш сарака год, а Тукам, што калі трэба сказаць — тут, ён заўсёды гаворыць па-балгарску — тука. Дзядзька Міхалка добра ведае свае мянушкі, бо хто-небудзь часам забудзецца і пекане прама ў вочы. Але ён не крыўдуе, здаецца, нават не звяртае на гэта аніякай увагі.

Жыве ён на самым канцы сяла, хата яго, з шырокімі светлымі вокнамі і крытая шалёўкай, стаіць на пагорку.

Кожны раз, калі прыязджаю дадому, я іду да дзядзькі Міхалкі. Іду да яго і на гэты раз. Трашчыць у платах мароз, бліпічыць, парыпвае пад падэшвамі снег, ціўкаюць на смецішчах сініцы.

У Міхалкавым двары нехта гакае сякерай. Адчыняю дзверцы і бачу, як узмахвае раз-пораз гаспадар, коле белыя бярозавыя чурбакі. Разлятаюцца яны, мёрзлыя, лёгка, з нейкім дрыготкім шкляным звонам.

— Го, ці гэта ты прыехаў? — паварочваецца ён да мяне, ні то пытаючыся, ні то радуючыся.

— Як бачыце, — кажу я і паціскаю яго касцістую, як мне здаецца, слабую руку.

— От добра, што ты прыехаў! Я ўжо думаў — як быць? Тука дзела з пенсіяй. Трохі малка далі мне яе. Я напісаў пісьмо ў Балгарыю. І мне прыслалі даведкі з таго месца, дзе я працаваў... Дык ты мне напішаш заяву ў райсабес.

Міхалка вядзе мяне ў хату, дастае са скрыні паперы, падае мне.

— Прачытай, тука ўсё напісана.

Сам ён махнуў далонню над услонам, быццам змятаў пыл, сеў і стаў чакаць, што я скажу.

У даведцы палова рускіх, палова балгарскіх слоў. Яна пацвярджае, што Макарэвіч Міхаіл Ісакавіч сапраўды працаваў у сельскіх «работадацеляў». З другой паперы бачна, што паспытаў Міхалка і вугальныя шахты. Пад зямелькай адгакаў ён кайлом нешта каля пяці год.

— А вы, дзядзька, мне ні разу не гаварылі пра шахту.

— Ат, — адмахваецца ён, — няма чым хваліцца.

— А калі гэта было? — стараюся разварушыць яго.

— Пасля таго, як уцёк з палону, — кажа ён. — Калі ж яшчэ?

Па інтанацыі голасу я здагадваюся: Міхалку не вельмі хочацца ўспамінаць тую шахту, відаць, не салодка было яму там, у вугальным чадзе і пыле. Я ўжо ведаю, што пасля таго, як дзядзька Міхалка ўцёк з лагера, здаровыя яго ногі абхадзілі ўсе Балканы. Міхалка перасек Сербію, Македонію, Румынію, зноў павярнуў углыб Балкан і прыйшоў у Балгарыю. Хаця дзядзька Міхалка ўмоўчвае, чаму ён пятляў па Балканах, няцяжка здагадацца, што чалавек шукаў, за што зачапіць рукі — работу. А яна, відаць, не валялася проста на дарозе.

Дзядзька Міхалка падсоўваецца да стала разам з услонам і кажа:

— Хочаш, каб расказаў пра шахту? Дык слухай. З гэтай шахтай абдурыў мяне малку адзін прайдзісвет. Вярбоўшчык. Знайшоў ён мяне ў начлежным доме. Як дазнаўся, што я шукаю работу, дык смаўжом прыліп. «Я цябе, — кажа, — уладкую ў адно месца. Там ты будзеш, як сыр у масле, купацца. І, ведаеш, куды? — кажа. — У шахту. Ух, як там жывуць шахцёры! Я во, — кажа, — паўгода прапрацаваў, а бач які стаў гладкі і спраўны. І грошай яшчэ колькі адтуль павёз». Паверыў я яму. Паехалі мы туды — і праўда, ледзь не з абдымкамі мяне сустрэлі. Памылі ў лазні, накармілі, нават віна паднеслі. Я захмялеў, а яны мне паперку падсунулі — распішыся. Я і чырконуў. А назаўтра мне і кажуць: «Ну, брат, зацуглялі цябе лоўка. Аж на пяць год». «Як зацуглялі?» — успыліў я. А мне паперку падсоўваюць пад нос: «Вось кантракт, падпісаны табой». Я — у нумар да вярбоўшчыка, а таго ўжо і след прастыў. Словам, гэты прайдзісвет кінуў мяне ў такую яму, з якой я не мог выкарабкацца пяць год. Пасля я даведаўся, што за такіх, як я, ён меў ад гаспадароў не благі барыш. І паўкалваў жа я там! Палавіну жыцця ўзяла ў мяне тая шахта....

— Ну, а грошай трохі сабралі?

— Якія там грошы! — моршчыцца дзядзька Міхалка. — Слёзы адны. Толькі і хапіла на той час, пакуль не знайшоў за што зачапіць рукі ў аднаго «работадацеля».

— Мо ўжо лягчэй было?

— Хм, — хмыкае Міхалка, — хрэн за рэдзьку не саладзей. Адзін чорт. І той і той хоча, каб ты цягнуў, як вол. Праўда, тут адно ратавала — увесь час на свежым паветры. Ды і наглядчык над табой не вісне.

— Вас, Ісакавіч, відаць і падганяць не трэба было, — гляджу я на яго рукі. — Ля зямелькі ж гадаваліся, сумавалі па сялянскай рабоце.

— Каб сказаць са смакам працавалася, то не, — ускідвае галаву дзядзька Міхалка. — Але, каб не хлусіць, нешта на мяне находзіла. Выедзеш з плугам на поле на досвітку. Вакол туман — густы, шэры, як воўна. Валы ідуць лёгка, спорна. І зямліцу плуг кроіць лёгка, сцеле скібы роўна. Скінеш з ног абутак, ступаеш па цёплай баразне босы і здаецца, што ты араш дома — дзе-небудзь у Асаўку ці ў Лядзіне. І на душы так хораша зробіцца, што аж страх возьме — раптам усё гэта скончыцца? І калі ачнешся, як усё роўна ад сну, убачыш чужое поле, чужыя хаты, наскрозь пратне цябе боль, здаецца б, кінуўся на ўзмежак і плакаў, плакаў — як у маленстве калісьці.

— Дзядзька Міхалка, вы ж, здаецца, самі пайшлі на фронт у тую, імперыялістычную вайну?

— Так, дабравольцам.

— Як жа гэта так? Кінулі зямлю, якую любілі, якую трэба было ўрабляць ды няньчыць. Няўжо ваяваць хацелася?..

Вочы ў дзядзькі Міхалкі халаднеюць. Ён глядзіць прама перад сабой.

— Ці хацеў я ваяваць... Не такі я ўжо быў дурань, каб падстаўляць галаву, як той вол, пад абух. Я зямлі хацеў зарабіць... Зямлі. Трубілі, што таму, хто пойдзе на фронт дабравольцам, будуць наразаць дармовую зямлю. А што мой бацька меў? Адзін пляц, і то, лічы, пясок. А я мерыўся жаніцца. Думаў, пастраляю там малка з вінтоўкі і — зямелька за пазухай. Ажно ледзь не адрэзалі тры аршыны дармовай зямлі ў Мазырскіх балотах. Дасюль помню таго немца-фельдфебеля, які «пачаставаў» мяне. Пайшлі мы ў атаку, а ён, гад, з-за бярозы як пекане!.. Там мяне і загрэблі ў палон. Але я пасля сам іх вакол пальца абвёў...

— Калі?

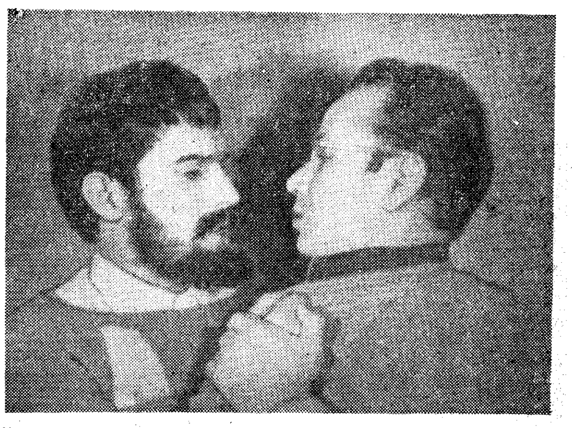
— Як з палону ўцякаў.

— І не злавілі?

— А дулю яны бачылі? Не для таго я ўцякаў, каб злавілі. Аўчарка, праўда, гоцала там наўвелькі з каня. Злая, не дай бог. І каля барака, і гады, як шашу слалі днём. Але я прыручыў яе. Спярша хлеба кідаў ёй, а потым, калі ніхто не бачыў, даваў махоркі нюхаць. Напачатку толькі гірчэла. А пасля, гадаўка, прывыкла. Нанюхаецца махоркі, ходзіць, як дурная. Ну, я ноччу сунуў ёй махоркі пад нюхаўку, а сам гоцнуў цераз агароджу і — памінай, як звалі. Пакуль развіднела, вёрст трыццаць адмахаў. Дыхаць не было чым, гэтак пёр. Малады быў, здаровы, хоць згаладалы на трэску.

(Заканчэнне на 2-й стар.).

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Чарговая прэм'ера Гомельскага абласнога драматычнага тэатра — камедыя В. Канстанцінава і Б. Рацэра «Дзесяць сутак за каханне». Пастаноўку ажыццявіла малады рэжысёр Л. Манакова. Мастак — Я. Мацвееў.

Побач з майстрамі сцэны ў спектаклі занята моладзь.

На здымку — сцэна са спектакля. Грачоў — артыст В. Пуаджукайціс, Сярожа — А. Лаўрыновіч.

Фота П. ФІЛІПАВА.

БАЦЬКАЎШЧЫНА

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

Позірк у дзядзькі Міхалкі гасне, плечы абвісаюць, і толькі цяпер я заўважаю, які ён стары.

Цішу парушае Аніся — Міхалкава жонка. Рыпнула дзвярыма, зайшла ў хату.

— Ой, няма як і паздароўкацца, — паказвае яна на рукі. — Замешвала парасятам. Я зараз...

Яна мые рукі над цэбрам.

— А чаго ж ты сядзіш, Міхалка? — заўважае Аніся. — Паглядзі там у судніку.

— У нас, дзякуй богу, ёсць цяпер усё, — хваліцца Міхалка. — І сала, і яйкі, і мука. Усё, што трэба...

Дзядзька Міхалка ўвіхаецца ля стала, дзвынкае талеркамі, вілкамі. Дастаў аднекуль пляшку, выцягнуў зубамі папяровую затычку.

— Па вачах бачу, хочаш запытацца: чаму я не вярнуўся адтуль раней, скажам, да вайны? — ён на хвіліну змаўкае, быццам вагаецца, сказаць ці не, Нарэшце рашаецца: — Баяўся, Думаў, як толькі пераступлю мяжу, мяне зразу ж за каўнер і ў Сібір. Не, з белагвардзейцамі я не вадзіўся. Прыйшоў раз рускі эмігрант-афіцэр сватаць мяне ў нейкую белагвардзейскую арганізацыю, я даў яму ў каршэнь і вытурыў. Бо пра нейкі паход плёў. А я не хацеў ваяваць. Але вярнуцца баяўся. Страх на мяне нагналі газеты і ўсякія там брахуны. І падставы для Сібіры, думаў, усе ёсць. На фронт пайшоў дабравольцам — раз! Адразу ж пасля вайны не вярнуўся — два! За цара ваяваў — тры! Паспрабуй дакажы, што ты валоку зямлі хацеў зарабіць....

— Пасвятлелі мае вочы ведаеш калі? Як нашы ў Балгарыю ў сорак пятым прыйшлі. Сустракалі з кветкамі. Усе смяюцца, радуюцца, а я плачу. Родныя, дарагія, вы ж не ведаеце, што я адтуль, адкуль і вы! Абняў я танкіста, а ён ляпае мяне па плячы, суцяшае: «Не плач, усё будзе добра». Думаў, што я балгарац. А я кажу: сынок, я ж такі, як і ты, рускі. «Што, у палон папаў?» — пытае. «У палон. Толькі, — кажу, — яшчэ ў тую, імперыялістычную». «А во-ее! То збірай, — кажа, — манаткі ды едзь дадому». «А прымуць?» — пытаюся я. «А як жа! — глядзіць на мяне, як на дзівака. — А можа, ты там які капіталіст ці яшчэ які крывасмок?» — пасуровеў ён. «Ды што ты, бог з табой!» — замахаў я рукамі. Расказваю яму пра сябе. «Раз так, то едзь дамоў, — і смяецца: — А не паедзеш, то калі возьмем Берлін, я заеду сюды і на танку завязу цябе. Парадуецца твая радня»,— як брыў хлопец! Арол! Растрывожыў ён мяне — месца не знаходжу. Дзе ні іду, што ні раблю, а ён у мяне перад вачамі стаіць. А адважыцца ніяк не магу... Аднойчы прысніў свайго бацьку. Здаецца, вясна бушуе... Бацька ў белай кашулі арэ поле, а я стаю на ўзмежку і ніяк не магу падысці да яго. Ён кажа: «Чаго прыкіпеў? Падмяніў бы бацьку, а то рукі памлелі, як дзеравяныя сталі». Я памыкаюся да яго і не магу адарваць ногі. Бацька глядзіць на мяне і дакорліва ківае галавой: «Эх, сынок, сынок!..» Прачнуўся я, боль у грудзях — як усё роўна шылам іх хто праткнуў. І зразумеў: без радзімы і дня больш не магу пражыць. І я рашыўся...

Міхалка замаўкае. Позірк у яго робіцца нейкі невідушчы. Зараз ён не бачыць ні мяне, ні Анісі. Што ж, бываюць у чалавека вось такія хвіліны, калі яму хочацца пабыць сам-насам са сваімі думкамі, з тым, што захавала памяць. Няхай памаўчыць. Астатняе я ведаю сам.

Я помню той дзень, ціхі і трошкі журботны, які бывае на схіле лета, калі над полем грымціць срэбнае павуціннe — прадвесце восені. У той дзень на вуліцы прашуршала таксі і спынілася пасярод сяла. Адразу ж да легкавушкі з двароў пасыпалі дарослыя і дзеці, нібы адчувалі, што прыехала яна ў вёску за сорак вёрст не так сабе. Абступілі легкавушку з усіх бакоў, бачаць — вылазіць чалавек...

— Я прыехаў дамоў, — абводзячы ўсіх вільготнымі вачыма, неразборліва, гаворыць ён. Тыя, што стаялі бліжэй, пацягнуліся да яго, каб пачуць, што кажа чалавек.

— Я Ісакаў сын. Вы мяне ведаеце? — зноў паўтарае ён.

— А, людцы! — успляснула рукамі Волька. — Дык гэта ж, відаць, Міхалка, што ў вайну прапаў.

— Міхалка я, Міхалка, — паўтарыў чалавек. Плечы яго задрыжалі, ён закрыў твар рукамі. Ледзьве супакоіўся.

— Ці жывы мой бацька, мае браты?

— Э, чалавеча, — адказала за ўсіх Волька, — нікога ты не застаў. Хто сваёй смерцю памёр, каго не стала ў вайну.

Міхалку павялі ў хату, пасадзілі за стол, пачалі частаваць і распытваць пра быццё-жыццё. А нагаманіўшыся ўдосталь, далі чалавеку месца — жыві на здароўе, пакуль знойдзеш свой кут.

З які месяц хадзіў Міхалка па вёсцы, прыглядаўся, прымерваўся да новага жыцця. Памеркаваў, што бабылём жыць яму зарана — ўсяго толькі за пяцьдзесят—і рашыў жаніцца.

Выбіралі жонку ўсёй вёскай. Усе сыходзіліся на Анісі. Лепшай жонкі за яе нідзе не знойдзеш, казалі Міхалку.

Хата ў Анісі была вялікая і прасторная, як стадола — нездарма хлопцы і дзяўчаты па суботах наладжвалі тут вечарынкі. Але бёрны пабіў шашаль. І ўздумаў Міхалка паставіць новую. Замахнуўся на пяцісценку.

З лесам гора ніякага не было. Міхалку далі ў сельсавеце столькі, колькі ён прасіў. А тут яшчэ і пенсію неўзабаве назначылі. Сабраў Міхалка грошай, наняў хлопцаў, яны за два тыдні і адляскалі пяцісценны зруб. А потым ужо даводзіў дом да ладу пакрысе. Бо і спяшацца не было куды. Дачка Анісі выйшла замуж, а сын, вярнуўшыся з арміі, ажаніўся і аддзяліўся. Нешта гады праз два яны і ўходзіны справілі.

Калі б на іншага, то сядзеў бы сабе на печы ды грэў плечы. А Міхалка не! Хоць і сілы тае ўжо бракавала, хоць і з вачыма не важна, а як настаў сенакос, хапаў з-пад страхі коску і шыбаваў на луг. Колькі ўжо ён там выкасіць, але для чалавека радасць: з людзьмі ён, з добрымі людзьмі.

Выходзіў ён і ў жніво з Анісяй. Аніся шахае сярпом, а Міхалка з вязьмом стаіць побач. Падхопіць хуценька, звяжа ў тугі, прысадзісты сноп.

— «Маладажоны» жнуць, — жартуе ў гэты час з Міхалкі вясковы насмешнік і штукар дзядзька Болбас. — Бач, як увіхаецца Міхалка! Як хлопец бегае каля Анісі.

— Трэба ж малка памагчы,—разважліва кажа ў такім разе Міхалка. — Яна ж жанчына. Ёй адной цяжка.

...— Нашто богу грашыць.— скідвае з сябе водум Міхалка.— Жывём мы з Анісяй добра. І ў дастатку. Вось думаем купіць тэлевізар. Як ты параіш?

— Трэба, трэба, — падахвочваю я.

— Грошы ўжо сабралі, толькі трэба з'ездзіць ды купіць, — дабаўляе Міхалка.

Ён тупае ля мяне, памагае апрануць паліто.

— Дык ты зайдзі яшчэ ды напішы заяву, — напамінае Міхалка.

— Зайду, зайду,—кажу яму.

Белізна снегу слепіць вочы, мароз пашчыпвае шчокі. Міхалка з голай галавой стаіць на ганку, глядзіць мне ўслед — пасміхаецца...

Добра ўсё-такі чалавеку на сваёй зямлі!

Крупскі раён,
вёска Купленка.

ПРА ТЫХ, КАГО НЕ БАЧЫЦЬ ГЛЯДАЧ

І ВЯЛІКАЯ ДАБРАТА...

Старэйшыя купалаўцы завуць яе Галяй. Яны памятаюць яе тоненькай рухавай дзяўчынкай, студыйкай, якая прагна ўбірала ў сябе кожнае слова, кожны позірк педагога, і ўжо тады без памяці *любіла тэатр. Маладыя акцёры* і сённяшнія студыйцы з павагаю гавораць: Галіна Іванаўна. А яе прозвішча выклікае ўспамін аб вядомай акцёрскай дынастыі, заснавальнікам якой з'яўляецца «сам» Уладзімір Іосіфавіч Уладамірскі, народны артыст Савецкага Саюза.

Ужо трэцяе пакаленне Уладамірскіх — унук — рыхтуецца служыць тэатру. І «вінаватая» ў гэтым не толькі слава дзеда, але і апантанасць тэатрам усіх — дзеда, бабулі, бацькі, маці. Хлопца не спалохалі нялёгкія будні тэатра: у гэтым доме ўмеюць і ў буднях прадбачыць свята. Гэта больш за ўсё ад маці, ад Галіны.

На маёй памяці—шмат будняў і святаў Галіны Уладамірскай. *Але галоўнае* заўсёды было—тэатр. Ён вызначаў настрой, афарбоўку дня, планы на бліжэйшую і далёкую будучыню. Тэлефонны званок: «Прыходзь — сёння іграю». Гэта заўсёды было падзеяй, не толькі прэм'ера — кожны спектакль. Заўсёды — радасць. І як крыўдна бывала, калі не атрымлівалася...

За шчасцем прыходзіў час цвярозай ацэнкі. Рашыла, адчула — не наканавана лёсам! Хто ведае, можа, нават залішне строгая была да сябе. Але — як адсекла. Яшчэ спявала песні з «дзяўчатамі і хлопцамі», ў «Паўлінцы». Яшчэ былі эпізоды і ўводы. Яшчэ «выручала», калі хто захварэе (заўсёды ведала ўсе ролі). Але мар, звязаных са сцэнай, больш сабе не дазваляла.

А без сцэны — якое жыццё...

Канстанцін Саннікаў... Яго добрае слова ўвесь час знаходзіш ля вытоку то аднаго, то другога акцёрскага лёсу. Ён запрасіў Галю стаць асістэнтам пры пастаноўцы спектакля. І вось тады адчула яна — «Магу!» Тое, што спела ў душы, рвалася з яе, нарэшце, прарвалася. І ўсе зразумелі: правільна, можа!

І да гэтага прагна слухала, глядзела, вучылася. А настаўнікаў мела слаўных. Тэатр быў трывала звязаны з МХАТам, у купалаўцаў частымі гасцямі былі масквічы, ды не гасцямі, а сябрамі, дарадчыкамі. І. Раеўскі, І. Судакоў, які быў адзін час галоўным рэжысёрам тэатра, — першакласныя майстры. Кожная рэпетыцыя, кожнае іх слова *западалі ў душу Галіны.* Многае з пачутага тады — у стосах сшыткаў, у памяці.

Стаўшы асістэнтам, з галавой акунулася ў вучобу. Інакш — як магла б працаваць яна, дэбютантка, з вопытнымі, таленавітымі, вядомымі. Як адважылася б тлумачыць, спрачацца...

Добрае зерне дало добры ўраджай. Яго вяртае Уладамірская купалаўцам работай над роляй, дакладнасцю і скрупулёзнай увагай да дэталі, адчуваннем за дробяззю цэлага.

Сёння гэтыя хваляванні — ужо мінулае. У актыве — не адзін дзесятак спектакляў. І на афішы з'яўляецца ўжо не «асістэнт», а «рэжысёр». І яе, Галіны, прозвішча. Побач з іншымі. Праўда, яшчэ ні разу не было цалкам свайго спектакля, дзе б усё было сваё—і бачанне, і рашэнне, і адказнасць. Бо абавязкі другога рэжысёра або асістэнта чымсьці падобныя (няхай прабачаць мяне за такую празаічную аналогію) да абавязкаў хатняй гаспадыні. Колькі ні прыкладай стараннасці, умельства, таленту—непрыкметна. Удача — а ну, *падаць сюды* пастаноўшчыка!.. Правал — падаць сюды... яго ж!

Зрэшты, сама Галіна Уладамірская, можа, не так ужо і марыць пра апладысменты і адказнасць. Мусіць, гэтага хочацца больш тым, з кім яна працуе. Але, яны, акцёры, заўсёды адзначаюць яе адоранасць у рэжысуры. умельства адшукаць зерне вобраза, жыццёвую аналогію для «прапануемых абставін», багацце ўяўлення... Многае адзначаюць. І яшчэ — яе нястомнасць. Імкненне давесці вобраз да дасканаласці, «адпаліраваць». Не шкада ні часу, ні сіл, хай толькі атрымаецца. Калі атрымаецца — прынясе кветкі, павіншуе, а калі не... *Колькіх* маладых акцёраў-купалаўцаў яна падбадзёрвала, падштурхоўвала зноў узяцца за работу, калі *надаралася няўдача* і здавалася, што наперадзе ўжо нічога не свеціць. Колькіх падтрымлівала добрым словам, парадай, ды і проста сваім прыкладам, сваім жыццём, жорсткім рэжымам, дзе няма месца расслабленасці, ляноце, ныццю.

Іншы раз здзіўляешся — як Галіне ўдаецца ператварыць чужую задуму ў сваю. Як не ўзнікне часам унутранае супраціўленне. Бывае, узнікае. Бывае, доўга і ўпарта ўсё ў душы супраціўляецца «не сваёй» п'есе, «не сваёй» задуме. Але — работа ёсць работа. А бязрадасна працаваць Галіна Уладамірская не ўмее. Памятаю, як яна аднойчы прызналася: «Паўночы чытала Блока... Ведаеш, трапілі на радыё вершы аднаго знаёмага. А сярод іх — такія... Ну, як можна так пісаць! Вось толькі Блокам і ратавалася»...

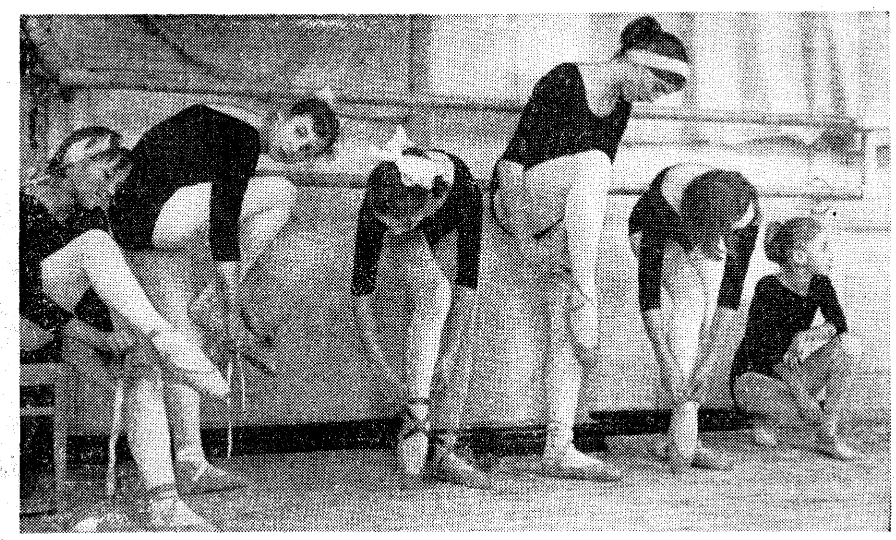
Можа быць, у іншых выпадках яна таксама ратуецца Блокам, Багдановічам, Пушкіным. Вершы чытае добра. Гэта ведаюць на Беларускім радыё і ахвотна займаюць яе ў самых разнастайных перадачах — і як артыстку, і як рэжысёра. Ведаюць, што радыё для Галіны сапраўдная, хвалюючая, творчая праца, якую выконвае яна з уласцівым ёй імкненнем да дасканаласці, патрабавальна ставячыся і да «Дзесяці мінут паэзіі», і да маштабнай пастаноўкі, дзе яна і аўтар, і рэжысёр.

Яна і сёння праходзіць свае «рэжысёрскія» універсітэты — семінары, гурткі. чарговы часопіс, канцэрт у філармоніі... Сабраўшы вольныя дні, едзе ў Маскву ці Ленінград — паглядзець новыя спектаклі. Дапазна чытае новую п'есу — можа, гэта тая самая, яе...

Відаць, гэта сапраўдны талент — гэткае пачуццё абавязку: тое, што даручана і што сама на сябе ўзваліла, выканаць у тэрмін і дакладна, няхай гэта будзе спектакль, увод, «капуснік» ці віншаванне ветэрана тэатра. Але ж гэта і вялікае дабро — бескарыслівасць, адчуванне радасці існавання, нястомнасць.

Дабро і зарука маладосці ў творчасці, маладосці, якая заўсёды з мастаком.

Л. БРАНДАБОЎСКАЯ.

Першы клас рыхтуецца да заняткаў.

Фота А. СІДЛЕРАВА.

ГАЛОЎНАЯ РАДАСЦЬ «ВЯСНЯНКІ»

Федзя ледзь паспеў ускочыць у аўтобус. Зноў затрымаўся! Канечне, прычына ёсць: работа ўсё-такі, а не гулікі. Але хлопцы чакаць не будуць, а паспрабуй потым нагнаць упушчанае... Працаваць давядзецца так, што і падумаць страшна.

А можа, не варта сёння ехаць? Ліха з ёй, з гэтай рэпетыцыяй, ды і наогул з танцамі! Можна ж і тут, у Светлагорску, знайсці танцавальны калектыў. Гэта ж трэба — за дзвесце кіламетраў, у Магілёў на рэпетыцыі ездзіць! Скажаш каму-небудзь, засмяюць.

Ад думак гэтых Федзю стала неяк няёмка. Ён не ўяўляў сабе жыцця без «Вяснянкі» — прывык. Хадзіў на заняткі, калі быў у вучылішчы. Ездзіў на рэпетыцыі, калі трапіў на практыку ў Светлагорск. Напэўна, хлапец спадабаўся ў Светлагорску, і яго, новаспечанага слесара па кантрольна-вымяральных прыборах, пакінулі там працаваць. Вось і катаецца па 400 кіламетраў два разы на тыдзень. Добра яшчэ, што застаецца ў Магілёве час дамоў зайсці.

Сёння аб гэтых «ваяжах» Фёдар Балабайка расказвае з усмешкай. Удалося яму перавесціся ў Магілёў, бліжэй да «Вяснянкі». А калі б не ўдалося?

— Так бы і ездзіў, — усміхаецца Фёдар.—Падабаецца мне тут і ўсё. Ды вы самі паглядзіце, якія тут хлопцы, які гэта ансамбль!

Захапляюцца ансамблем танца «Вяснянка» ў Магілёве многія. І я ведаў аб ім яшчэ да таго, як пазнаёміўся з яго кіраўнікамі і танцорамі.

Напэўна, «Вяснянка» нарадзілася тады, калі два гады назад пашпартыст райаддзела міліцыі аформіў магілёўскую прапіску сям'і харэографаў — Мікалаю і Валянціне Дудчанкам. Вядома, Магілёў не Ленінград. Але тут было да чаго прыкласці рукі, тут была прастора для дзеяння. Мікалай і Валянціна сталі працаваць з танцавальным калектывам завода імя Кірава. Дакладней, тады гэта быў звычайны танцавальны гурток.

Дудчанкі паставілі перад гурткоўцамі, на першы погляд, зусім простую задачу — працаваць! Тыя, хто прыняў гэтае заданне скептычна, вельмі хутка развіталіся са сваім скептыцызмам: пачалася работа, якая ім і не снілася! Харэографы сачылі за кожным іх рухам. Іх вучылі хадзіць, вучылі падымаць рукі, паварочваць галаву, давалі ўрокі характарных і класічных па, прымушалі выконваць розныя эцюды на зададзеныя тэмы. Для іх зрабілі спецыяльны клас з люстрамі на палову сцяны. Але і гэтага мала! З танцораў знялі мерку. І хутка ўсе яны былі адзеты ў спецыяльнае рэпетыцыйнае адзенне і абутак.

Над першай пастаноўкай Мікалая Дудчанкі «Маленькі салдацкі танец» хлопцы і дзяўчаты працавалі з цікавасцю, з захапленнем, калі можна так сказаць, — на адным дыханні. Праўда, пакуль яшчэ ўдавалася не ўсё: напэўна, не хапала вопыту і ў танцораў, ды і ў кіраўнікоў. Але вопыт прыходзіў з кожнай рэпетыцыяй. А хутка прыйшло і «другое дыханне». І разам з ім — першы сур'ёзны поспех. Валянціна Дудчанка паставіла «Беларускі вясельны». Гэты танец ансамбль і павёз у Мінск, на заключны канцэрт рэспубліканскага агляду мастацкай самадзейнасці, прысвечанага 50-годдзю БССР. Танец выконвалі, як кажуць, ад душы. Па-першае, было дзе паказаць сваю маладую, жыццярадасную натуру; ну, а па-другое, тэма аказалася самай актуальнай: у ансамблі амаль усе ў «вясельным» узросце — 18—20 гадоў. І сёння пра «Беларускі вясельны» хлопцы расказваюць з задаволенымі ўсмешкамі, і сёння перажываюць той бурны поспех, які выпаў на іх долю.

Ну, а потым былі «Вялікі салдацкі танец», румынскі «Калашары лор», «Уральскі лірычны». Былі пошукі новых танцаў, новых тэм, спробы паставіць народны танец у сучасных рытмах — «Беларускі маладзёжны». Былі выступленні амаль на ўсіх сцэнах Магілёва, у Мінску. І з кожным выступленнем, з кожнай рэпетыцыяй прыходзіла ўпэўненасць у сабе, прыходзіла майстэрства.

Вы бачылі фільм «Вечны рух» аб рэпетыцыі ансамбля Ігара Майсеева? Дык вось, заняткі «Вяснянкі» ў нечым нагадвалі мне той фільм. Я ўбачыў тут тую ж адданасць танцу, тое ж жаданне працаваць да дзесятага поту, літаральна, да ўпаду. Канечне, «Вяснянцы» цяжка — тут няма прафесіяналаў, тэхніка, вядома ж, не тая. Ды і стамляюцца тут за рэпетыцыю страшэнна: паспрабуйце адстаяць за рэвальверным станком змену, а потым яшчэ адтанцаваць тры гадзіны запар, як гэта робіць Люда Ігарцава! Але ёсць у самадзейных танцораў вялікая, проста фанатычная любоў да танца. І яна прымушае слесара Валодзю Капорыкава і канструктара Толю Анціпенку адмаўляцца ад лёгкіх водпускаў. Гэту фанатычную любоў да танца вы можаце ўбачыць на любой рэпетыцыі «Вяснянкі»...

Я зайшоў у танцавальны клас разам з Валянцінай Дудчанка. Маленькія, статныя дзяўчаткі рыхтаваліся да заняткаў. Валянціна павіталася з вучаніцамі. *І раптам я пачуў у адказ* «Гуд іўнінг» — «Добры вечар». Прызнацца, нават сумеўся ў першы момант. Чаму тут вітаюцца паанглійску? Відаць, гэтае здзіўленне так адбілася на маім твары, што Валянціна засмяялася:

— А ў нас тут сутыкнуліся дзве нацыянальныя балетныя школы!

Аказваецца, у малодшай групе ансамбля, у яго, калі можна так сказаць, «першым класе», разам з нашымі дзецьмі займаюцца дзеці англійскіх інжынераў і тэхнікаў. Пакуль іх таты дапамагаюць савецкім калегам устанаўліваць і асвойваць англійскія станкі і абсталяванне, дзеці вучацца танцаваць так, як танцуе «руская зорка» — Уланава.

Што ж, можа праз дзесятак гадоў Філіпа Шоу або Арманда Бэл узновяць славу брытанскага каралеўскага балета. А пакуль яны разам са сваімі беларускімі сяброўкамі Лінай і Дзінай Падабед развучваюць такі складаны «рускі ход». Павольна-павольна ідуць хлопчыкі і дзяўчынкі. Твары сур'ёзныя, позірк — на выкладчыка. А яна то аднаму руку паправіць, то другога прымусіць усміхнуцца, трэцяй падскажа: галаву трошкі ўправа...

Тут займаюцца сур'ёзна, таму што толькі сур'ёзныя людзі могуць перайсці ў «другі клас» ансамбля. А там рэпетыцыі куды больш цікавыя! Там ужо развучваюць такія па, што цяжка і выгаварыць іх назвы. Адным *словам, сапраўдны балет!* Развучыў усе рухі — можаш прыходзіць на рэпетыцыю «Вяснянкі».

У зале было халаднавата, здавалася, быццам эмблемка, прышытая да касцюмаў танцораў, была сапраўднай сняжынкай. А танцорам было горача! То адзін, то другі з іх хапаў ручнік і выціраў твар. Яшчэ б! Ні адной перадышкі! Дакладней, перадышкі аб'яўляліся, але я штосьці не бачыў, каб імі хто-небудзь карыстаўся па прызначэнні. Аб'явіць Мікалай Дудчанка перапынак, а хлопцы адразу ў кола і пачынаюць адпрацоўваць скачкі і вярчэнні. Вярчэнні не атрымліваюцца: вось закруціўся Федзя Балабайка, як юла, і гэтак жа, як юла, — хлоп на бок! Падняўся, пакрактаў і... зноў закруціўся. А Валодзя Капорыкаў адпрацоўваў свае любімыя скачкі. Разоў пяцьдзесят скокнуў, дух перавёў і зноў заскакаў.

Дзяўчаткі ў другім кутку. Збяруцца, пашэпчуцца аб нечым, і — пайшоў стук-перастук...

Скончылася «перадышка», зноў рэпетыцыя. Работа над новым танцам. І няхай пакуль рухі малдаўскай «Букурыі» яшчэ не дакладныя і нехлямяжыя. Затое ўжо з'явілася ў танцы галоўнае — яго вясёлы і радасны характар. І цяпер няма ні хвілінкі адпачынку студэнту музвучылішча Валодзю Баяндзіну — акампаніятару «Вяснянкі». Пачынаецца адпрацоўка асобных «па», потым прагон усяго танца. Разам уносяць у танец новыя элементы, новыя малюнкі. Напрыклад, Федзя, сам таго не падазраючы, падказаў Мікалаю і Валянціне некалькі новых рысачак «Беларускага вясельнага». Потым паўтараюць старыя танцы: заўсёды трэба быць гатовым да выступлення. І можа ў гэтым чарговым выступленні «Букурыя» прагучыць як сапраўдная радасная песня «Вяснянкі».

«Букурыя» — у перакладзе азначае «радасць». Мне здаецца, што гэта малдаўскае слова *даволі дакладна адлюстроўвае* дух «Вяснянкі». Менавіта за ёю, за гэтай радасцю ездзіў Фёдар на рэпетыцыі за дзвесце кіламетраў.

Танец прыносіць радасць і Колю Казенку — навучэнцу культасветвучылішча, і сакратар-машыністцы Ані Мілюковай. А іх поспехі, вядома ж, радуюць *маладых настаўнікаў* — Мікалая і Валянціну Дудчанку. Сумесная праца гэтых людзей прымушае ўсміхнуцца тысячы гледачоў. І ў гэтым — галоўная радасць «Вяснянкі».

Б. ГЕРСТАН

КАНФЕРЭНЦЫЯ КІНАДАКУМЕНТАЛІСТАЎ

5—6 сакавіка адбылася другая тэарэтычная канферэнцыя беларускіх кінадакументалістаў. Канферэнцыя пачалася праглядам кіначасопісаў, дакументальных і навукова-папулярных фільмаў, выпушчаных студыяй «Беларусьфільм» летась.

З дакладамі «Кіналетапіс 1968 года» і «Вынікі і праблемы кінаперыёдыкі» выступілі галоўны рэдактар вытворчага аб'яднання «Летапіс» студыі «Беларусьфільм» А. Астроўская і старшы рэдактар кінахронікі І. Хазанская.

У абмеркаванні дакладаў прынялі ўдзел пісьменнікі, журналісты, кампазітары, якія працуюць у галіне дакументальнага фільма, кінакрытыкі і кіназнаўцы, а таксама прадстаўнікі Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па кінематаграфіі, члены Саюза кінематаграфістаў БССР і госці з Масквы.

ПЕСНЯ КРОЧЫЦЬ ПОБАЧ

Маладзёжны клуб «Грэнада», створаны на Мінскім трактарным заводзе, аб'ядноўвае шматлікіх аматараў турызму. А які турыст не любіць у дарозе спяваць? І вось гэтымі днямі па ініцыятыве клуба ў Палацы культуры трактарабудаўнікоў адбыўся конкурс турысцкай песні. У ім прынялі ўдзел самадзейныя паэты, кампазітары і асобныя выканаўцы Мінска, Кіева, Адэсы, Смаленска і Казані. Ад імя мінчан выступілі прадстаўнікі трактарнага, электратэхнічнага заводаў і радыётэхнічнага інстытута.

Сярод самадзейных кампазітараў пераможцам конкурсу стаў наш зямляк А. Круп, а сярод салістаў — выканаўцы Кіева, Адэсы і Мінска. Прадстаўнікі Казані заваявалі прызавое месца за групавое выкананне турысцкіх песень.

Летам на турысцкіх сцежках загучаць новыя песні, якія атрымалі пуцёўкі ў жыццё ў нашай сталіцы.

НОВЫЯ РАБОТЫ МАСТАКОЎ

Я. КУРАЧКІН. Партрэт падпольшчыцы Соф'і Панковай. (Гіпс).

СПЕЦЫЯЛІЗАВАНАЯ АРХІТЭКТУРНА-ПРАЕКТНАЯ...

Гутарка са старшынёй праўлення Саюза архітэктараў Беларусі В. АЛАДАВЫМ

На апошнім пасяджэнні праўлення Саюза архітэктараў БССР была прынята пастанова аб арганізацыі пры Саюзе спецыялізаванай творчай архітэктурна-праектнай майстэрні. У сувязі з гэтым наш карэспандэнт звярнуўся да старшыні праўлення Саюза В. Аладава і папрасіў яго расказаць, з якой мэтай створана майстэрня, чым яна будзе займацца.

— Стварэнне пры Саюзе архітэктараў спецыялізаванай творчай архітэктурна праектнай майстэрні,— сказаў В. Аладаў, — выклікана самім жыццём. Справа ў тым, што ў нас у рэспубліцы мала архітэктараў. Яны не паспяваюць рабіць праекты жылых, культурна-бытавых пабудоў, помнікаў і мемарыяльных комплексаў, генпланы гарадоў і вёсак. Гэты «архітэктурны голад» з цягам часу, зразумела, пройдзе — пашырыцца набор на архітэктурнае аддзяленне Беларускага політэхнічнага інстытута, зробіць першыя выпускі Брэсцкі інжынерна-будаўнічы інстытут. Але сёння існуе яшчэ вострая патрэба ў архітэктурных кадрах. Таму было вырашана стварыць спецыялізаваную майстэрню пры саюзе.

Як яна арганізуе работу і чаму будзе нейкім чынам змякчаць праблему недахопу архітэктараў? Справа ў тым. што ў нашай майстэрні на штатнай пасадзе не будзе ніводнага архітэктара. Яны, супрацоўнікі іншых праектных інстытутаў, з саюзам будуць заключаць толькі дагаворы на пэўную работу і выконваць яе дома. Потым работу будзе прымаць архітэктурна-мастацкі савет.

— Якія праекты будзе выконваць майстэрня?

— У першую чаргу мы ўзялі на сябе абавязацельства стварыць рад праектаў мемарыяльных комплексаў, помнікаў і абеліскаў. Не сакрэт, што рад помнікаў, устаноўленых на тэрыторыі Беларусі ў апошні час — невысокія па мастацкіх якасцях. Ім бракуе, у першую чаргу, архітэктурнай распрацоўкі. Гэта невыпадкова, бо іх архітэктурную частку выконвалі часам нават і не архітэктары. Таму помнікі не ўвязаны з ландшафтам, з суседнімі пабудовамі, маюць недарэчныя пастаменты, нераспланаваную тэрыторыю і г. д. Наша майстэрня возьме рад пачэсных заказаў на архітэктурнае вырашэнне значных мемарыяльных ансамбляў і знакаў. Да работы будуць запрошаны віднейшыя беларускія дойліды

Апрача таго, мы мяркуем выканаць і рад іншых заказаў, з якімі не спраўляюцца сёння праектныя інстытуты. У калгасах, напрыклад, ёсць сродкі, каб пабудаваць клуб ці палац культуры. Але калгаснікаў не задавальняюць тыпавыя *праекты. Інстытуты выконваюць* толькі «лімітныя» заказы. Калгасу даводзіцца чакаць некалькі гадоў, пакуль дойдзе чарга. А сёння ён можа звярнуцца проста да нас, у Саюз архітэктараў.

Наогул, трэба сказаць, што вёска — непачаты край работы для архітэктара, Будуецца там шмат, аднак толькі нямногае — па *добрых праектах. Тыпавыя дамы, што* ставяцца сёння на вёсцы, робяць нашы вёскі безаблічнымі, падобнымі. Мы зможам выканаць шэраг заказаў на праекты індывідуальных жылых дамоў, паклапаціцца пра агульнае вырашэнне знешняга выгляду вёскі і г. д. Не выключана магчымасць і стварэння праектаў дамоў па заказах прыватных асоб.

Відаць, наша майстэрня здолее *распрацоўваць праекты планіроўкі* і добраўпарадкавання прамысловых пляцовак, населеных месц, паркаў, садоў. Магчыма, мы зоймемся таксама архітэктурай малых форм, якая сёння знаходзіцца ў занядбалым стане, возьмемся распрацоўваць праекты інтэр'ераў, святочнага афармлення вуліц і плошчаў, выставак.

Паэтычная паверка

НАПЯРЭДАДНІ 8-га САКАВІКА НА НАШАЙ «ПАЭТЫЧНАЙ ПАВЕРЦЫ», ВЯДОМА, ЖАНЧЫНЫ.

Эдзі АГНЯЦВЕТ

БУДУЧЫЯ РАЁНЫ

Мы любім ездзіць з табой,
таварыш,
У будучыя раёны,
Дзе ёсць свае пустыні-Сахары
І свой самум шалёны;

Дзе ёсць свая паэзія ў планах,
Напісаных на аблоках,
На ўсходах
і захадах барвяных,
На цвёрдых пластах глыбокіх.

Вечна ты поўны задумаў розных,
Сэрца заўсёды ў гарэнні.
Бачыш ты вуліцы ў белых бярозах,
На будучых вокнах — праменні.

Быццам да нас бягуць навасёлы—
Малыя, русыя сонцы.
...Няважна,
што, часам, ты быў
невясёлы
І бледны ад бяссонніцы!

У памяці ўсё дымяцца,
не гаснуць
Пякучыя руіны.
І не шкада
ані сіл, ні часу
Для любай сваёй краіны.

Будучыя раёны!
Будзьце выраем —
Радасці земнай прычалам!
Я веру,
народзіцца тут і вырасце
Будучы Янка Купала.

Раіса БАРАВІКОВА

РАДЗІМЕ

Прыводзяць шляхі-дарогі
Да белай вежы на ўзлессі.
Як да бацькавага парога,
Іду да цябе, Палессе.

Сумую. Мой лёс-гарэза
Выносіць на хвалях хуткіх
У чысты да слёз бярэзнік,
У царства алешын гнуткіх.

Бывала, ў далонях люляла,
Тулілася целам гарачым
І казкаю ўяўляла
Цябе ў летуценнях дзіцячых,

І бегла, дзе жыта радзіла,
Збожжа насіла ў вядзерцы.
Іду да цябе, радзіма,
З жарам юнацкім у сэрцы.

Еўдакія ЛОСЬ

ПАРТЫЗАНКА

У госці ты здалёку прыляцела,
табе дзяўчынкі верас падаюць...

Ах, як ты разбылася, пацяжэла!
Цябе сябры амаль не пазнаюць...

Муж не пускаў на гэтую сустрэчу,
баяўся непрадбачанай бяды...
А што, калі заявіцца ў Зарэчча
той самы незабыўны, малады!

Ён будзе у скрыпучай партупеі,
У шапцы з палымяным касяком —
такі, што і на коніку паспее
і пойдзе паляваць за цягніком...

Ён так умеў цябе ў нягоду
лашчыць,
ён без цябе гарошыны не з'еў.
Адчайна вырываў з тыфознай
пашчы,
У шынялі сваім, як птушку, грэў...

Але твой муж дарэмна хваляваўся,
баяўся, што не вернешся дамоў...
У ціхім лесе ўвесь атрад
сабраўся,
а любага няма сярод сяброў.

А вернасць гартаваная не гіне,
пакута сэрца раніць, як суччо...
Яе тут людзі клічуць гераіняй,
а партызанка плача мне ў плячо...

У ВІЦЕБСКУ

У Віцебску — усе свае:
і хто куе, і хто малюе...
І песня, што зямляк пяе,
мацней за іншыя хвалюе.
І слова сэрцу даражэй
з-за дыялектнае аздобы.
І раніншні прамень рыжэй,
чым золата вышэйшай пробы!
У Віцебску жыве рака,
і недзе ў ёй струменьчык скача
з таго святога раўчука,
што называецца — Ушача...

■ ■ ■

У нашым доме сонечна, сынок.
Мы трэсачкі стругаем—гэта
дровы.
Мы месім пластылін — стаіць
грыбок.
Мы акварэль бяром — бягуць
каровы.
Мы столькі навыдумваем дабра—
звяроў і птушак, месяцаў і зорак,
што іншы скажа: «Вось жа
дзетвара,—
квяцісты пэндзаль,
залаты сцізорык!»...

■ ■ ■

Хаціна між бульбоўніку, як дача,
і дзедава магіла за гарой...
І нейкая забытая сваячка
з парогу кліча радасна «сястрой».
Распытвае пра дзетак сарамліва,
бядуе па сынах на цаліне...
А ўжо туман завеў крутое мліва,
і пеўню сон прысніўся на гумне.
І неба густа зоркі засялілі,
як воблака, плыве ў тумане
конь..

Далёка, можа быць на небасхіле,
успыхнуў ясным выбухам агонь
купальскі!..

Ніна ТАРАС

■ ■ ■

Мой стол рабочы нічым не
аздоблен —
Ні статуэтак, ні слонікаў мілых,
Толькі дзень кожны, мой друг
ты добры,
Аберагаю цябе ад пылу.

Няма нічога, каб цешыць вока,
А ўсё ж не сумна з табой ніколі,
І як адгэтуль чуваць здалёку
Мне кожны шорах роднага поля!..

Бачу адгэтуль бацькоўскія
сцежкі,
Што адтаптаў ён даўно на гонях,
І маці — без мацярынскай
усмешкі,
Сястру, што ў няволю фашысты
гоняць...

Снег пад нагамі, сівер у вочы,
Кроўю паліты усцяж дарогі...
Бачу Радзімы кожны куточак,
Шлях яе слаўны да перамогі.

Бачу усё я, мой добры дружа —
Толькі б яшчэ нам не расставацца...
І ўсё дзіўлюся: які ты дужы!—
Свет увесь белы можа змяшчацца.

Жэня ЯНІШЧЫЦ

■ ■ ■

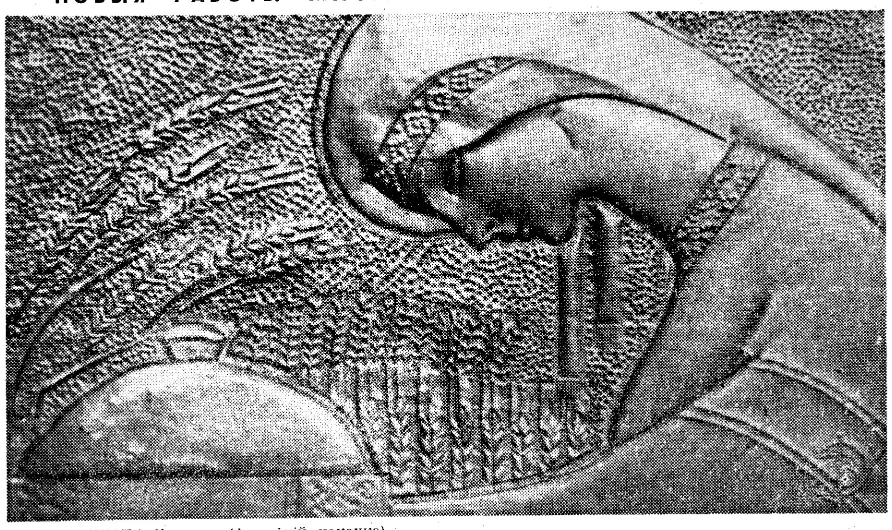
Дай яшчэ раз усмешкай тваёю
сагрэцца.
Хай на памяць яна ў душы
маёй адбаліць.
Знаю, песня твая ў песні
маёй адаб'ецца,
Бы ў ледавіковую эру
на камені ліст.
Ты вяртаеш мне слова,
ты вяртаеш мне яснасць.
І таму, прыходзячы з доўгіх дарог,
Мама,
кладуся на рукі твае,
як жыта на перавяслы,
Каб змагла ты ўтрымаць
Хоць палову маіх трывог.

Валянціна ХАМЧУК

■ ■ ■

Аб чым шумела мора
Надвечарам учора!
Аб чым шапталі хвалі,
Што слаў мне бераг той!
І што не расказалі!
Чаму не даказалі!
З-за іх я не пачула
Далёкі голас твой.

НОВЫЯ РАБОТЫ МАСТАКОЎ

В. ДАНЕНКАЎ. «Каласы» (Алюміній, чаканка).

ВІНШУЕМ З ЮБІЛЕЕМ!

ШЧЫРЫ, ДОБРЫ ТАЛЕНТ

Міколу Лупсякову — 50 гадоў

Споўнілася 50 гадоў вядомаму празаіку Міколу Лупсякову. З нагоды юбілею праўленне Саюза пісьменнікаў Беларусі накіравала пісьменніку прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Мікола Радзіёнавіч!

Горача віншуем Вас, таленавітага беларускага празаіка, з днём слаўнага пяцідзесяцігоддзя.

Здольны малады пісьменнік, а потым адважны воін Савецкай Арміі, Вы мужна прайшлі франты Вялікай Айчыннай вайны. Набыты Вамі жыццёвы вопыт плённа паслужыў для Вашай творчай працы.

Шматлікім чытачам добра вядомы праўдзівыя, глыбока мастацкія творы, што склалі зборнікі «Першая атака», «Паядынак», «Чырвоны бераг», «У вераб'іную ноч», «На берагах Дняпра». Многія з іх з'яўляюцца здабыткам усесаюзнага чытача і карыстаюцца заслужанай павагай.

Добрага здароўя Вам, бадзёрасці, спаўнення новых творчых замыслаў, шчасця!».

Рэдакцыя газеты «Літаратура і мастацтва» таксама далучаецца да гэтага прывітання і жадае юбіляру добрага здароўя і новых творчых поспехаў.

АДНОЙЧЫ да мяне прыехаў сябар дзяцінства, ляснічы аднаго з палескіх раёнаў. Ён мусіў ісці ў горад, нешта купіць, пра нешта даведацца, але яму трапіў на вочы зборнік апавяданняў Міколы Лупсякова, які ляжаў у мяне на стале. Ляснічы ўнурыўся ў кнігу ды так і прасядзеў над ёй да вечара. А вечарам, як бы хаваючы на вуснах вінаватую ўсмешку, сказаў:

— Ладна, заўтра займуся справамі... Хораша ён піша, гэты Лупсякоў. Проста і шчыра. Любіць людзей і прыроду...

Міколу Лупсякову споўнілася пяцьдзесят. Яго першыя апавяданні паявіліся ў друку яшчэ да вайны, яшчэ тады здольнага маладога празаіка заўважыў і падтрымаў Кузьма Чорны. Пасля гэтых, у пэўнай меры вучнёўскіх твораў, былі дарогі вайны, Варонежскі фронт, баі на Курскай дузе, цяжкое раненне, вандроўкі па краіне, роздум над жыццём. На поўную сілу талент пісьменніка расцвіў пасля вайны.

Перачытваючы сёння Міколу Лупсякова, я не знаходжу ў яго слабых ці прыблізна да праўды жыцця напісаных твораў. Нават тыя з іх, якія ляжаць далекавата ад уласнага жыццёвага, душэўнага вопыту пісьменніка, кранаюць шчырасцю пачуцця, замілаванасцю да роднай зямлі і да чалавека, што жыве і працуе на ёй.

Я проста закаханы ў такія апавяданні М. Лупсякова, як «Пераправа», «Дняпроўская чайка», «Новы пляцень». Яны, як мне здаецца, на ўзроўні лепшых старонак нашай прозы — як класічнай, так і сучаснай. Колькі ў іх добрай, спагадлівай чалавечнасці, цеплыні, цнатлівасці, дакладнага ведання самых тонкіх, патайных рухаў чалавечай душы.

У адным з апавяданняў Лупсякова я знайшоў словы «жывая зямля». Перачытваючы аўтабіяграфію пісьменніка, зноў наткнуўся на іх у тым месцы, дзе ён расказвае пра сваё дзяцінства: «Але найбольшым шчасцем былі выгары, у якіх шмат карасёў, уюноў. Вясною ў выгарах, пад спакойныя водбліскі захаду, стаяў стогн, радасны плач, гул і тлум — гэтак захадзілася ў спевах усё, што жыло там».

Мікола Лупсякоў глыбока, пранікнёна, сардэчна адчувае паэзію роднай зямлі, асабліва Прыдняпроўя, дзе прайшлі яго маладыя гады і куды ён думкамі, пачуццямі, сваімі пісьменніцкімі трывогамі вельмі часта вяртаецца. Здаецца, няма ў нас пісьменніка, які б так, як ён, апеў Дняпро, прырэчную прыроду, паэзію яе вечароў, начэй, золкаў. Зноў не магу ўтрымацца, каб не прывесці невялічкую вытрымку з апавядання «Масквічка»: «Сонейка ўжо зайшло, ля берагоў рыба гуляе, а ў лузе падаюць галасы дзеркачы, пакракваюць дзікія качкі, крумкаюць жабы, — і адусюль нясе пахам траў ды вільгаці. Далёка захад усё яшчэ палымнее, і туман усё болей асядае над ракою. Вот люблю гэты час, вот люблю, калі дзень пераходзіць у ноч або ноч у дзень, што заўсёды тады лагаднею і дабрэю і як не сляза на вачах...»

Пісьменнік добра, сэрцам сына разумее і вёску новую, калгасную, з яе новымі маральна-этычнымі ўсталяваннямі, з яе пагардай да хіжага свету сквапнасці, карыслівага разліку, індывідуалістычнай раз'еднасці, і адначасна шануе духоўныя каштоўнасці народнага жыцця, што сягаюць у сівую далёкую мінуўшчыну. Колькі добрых, грунтоўных апавяданняў стварыў пісьменнік на аснове старых вясковых легенд, паданняў, паняверак. Пільная ўвага да народнай думкі, народнай ацэнкі той ці іншай з'явы нязменна прыносіць яму поспех. Мікола Лупсякоў піша аб простых людзях, застаючыся пісьменнікам глыбока інтэлігентным у самым добрым сэнсе гэтага слова. Ён умее выяўляць самае высакароднае, чалавечае, святое ў душах сваіх герояў. Ён знаходзіць канфлікты, глыбокія драматычныя калізіі там, дзе другі, які народнага жыцця не ведае, не цэніць, не ўбачыў бы роўным лікам нічога.

Прыгадаю ў гэтай сувязі яшчэ адно апавяданне пісьменніка. У ім ідзе гаворка пра сына, што, «выбіўшыся ў людзі», прыязджае да старых бацькоў і пачынае павучаць іх, як трэба жыць. У старых — карова-пярэдайка, якая вось-вось зусім запусціцца. Сын раіць прадаць гэтую карову, бо карысці ад яе ніякай. А старыя так проста прадаць карову не могуць, бо яна служыла ім у цяжкія часіны жыцця, з ёю было звязана столькі надзей, трывог, радасцей...

Міколу Лупсякову — пяцьдзесят. Пройдзены ладны кавалак жыццёвай дарогі. Але наперадзе новыя абсягі і, думаецца, новыя творы, выверaныя сталасцю думак і пачуццяў.

Іван НАВУМЕНКА.

ЧАЛАВЕК НЯЎРЫМСЛІВАЙ ПАСАДЫ

А. Слесарэнку — 50 гадоў

НІЯК не скажаш, зірнуўшы на Аляксея Слесарэнку, што за плячыма ў яго паўстагоддзя: твар маладжавы, вочы жывыя, і сам ён рухавы, па-юнацку імпэтны, вясёлы, ахвочы на добры жарт, сяброўскую ўсмешку.

Майстар мастацкага чытання, літаратар... Наш добры прыяцель.

Жыццё не песціла яго. У юнацтве — беспрытульнае бадзянне па гарадах, выпадковыя заробкі, часам голад, нястача. Потым быццам крыху прасветлілася — уладкаваўся вучнем механіка на дзяржаўнай кінафабрыцы ў Маскве. І раптам — дзіўны паварот лёсу: запрасілі здымацца ў фільме «Палескія рабінзоны», на ролю хлопчыка Мірона. Потым яго хвалілі, казалі, што іграў таленавіта, што вобраз, створаны ім, — мастацтва, творчая ўдача. І ён сам, убачыўшы сябе на экране, прыйшоў у захапленне. Быў нават падумаў, што вось яна, будучыня — бліскучая, беспклапотная, што тут, у кіно, пачынаецца яго сапраўдная жыццёвая дарога.

Дні кароткай, як вясновы снег, кінаакцёрскай славы. Пазней, калі давялося вучыцца і працаваць побач з такімі выдатнымі майстрамі кіно, як Эйзенштэйн, Даўжэнка, Цісэ, ужо было зусім відавочна, што шлях кіно — абраны надоўга. Тады ён ніяк не думаў, што будучыня, сапраўдная справа жыцця — мастацкае чытанне — побач, што ён займаецца ёю штодня. Увесь свой вольны, а часцяком і рабочы час ён аддаваў кнігам. Памяць не падводзіла ніколі: прачытаўшы два-тры разы нават доўгі верш, ён мог ужо яго паўтарыць, не пераблытаўшы ніводнага радка.

На кінастудыі, калі справа, часам, не ладзілася і рэжысёры хадзілі злосныя і раздражнёныя, яго часта прасілі:

— Выдай што-небудзь, Алёша!

І ён «выдаваў» — чытаў вершы на роднай беларускай мове. Чытаў з захапленнем, чытаў, бачачы, што паэтычныя радкі раптам змяняюць хмурыя твары людзей, і яшчэ не разумеў, што гэта робіць мастацтва. Здавалася, што людзі крышку адпачылі, крыху супакоіліся, і вось палагаднелі, сталі больш спакойныя.

Потым, на вайне ўжо, ён зразумеў тое, што не мог сцяміць у пракураных і мітуслівых пакоях кінастудыі: мастацкае слова — вялікая па сваім уздзеянні на чалавека таямніца. Ён камандаваў стралковым узводам. Аднойчы, у час кароткага франтавога зацішку, пачаў чытаць салдатам вершы. Ён бачыў, што салдатам цяжка пасля страты блізкіх сяброў, ведаў, што хутка давядзецца зноў узнімаць узвод у новую атаку, і бачыў, што людзі выбіліся з сіл, і разумеў, што простымі, нават самымі строгімі словамі вайсковага загаду ён не дасягне нічога. Ён і сам быў стомлены і пачаў прыгадваць тое, даваеннае жыццё і самым прыгожым у тым жыцці былі вершы, і ён пачаў прыгадваць іх уголас і заўважыў, што яго слухаюць. І тады пачаў чытаць. І адбылося тое, што адбывалася ўжо не аднойчы на кінастудыі — з твараў знік адчай, на іх была прага да жыцця, і ён, камандзір узвода, раптам зразумеў, што валодае нечым значна большым, чым сіла простага загаду.

Мажліва, менавіта тады акрэслілася яго будучыня — мастацкае чытанне.

Пасля вайны пачалася старанная вучоба. У вайсковым шынялі, на якім былі яшчэ добра відаць сляды ад пагонаў, ён раз'язджаў па калгасах і саўгасах, глыбінных вёсках рэспублікі. Было адчуванне, што такога ўдзячнага слухача, як там, у глухіх вёсках, яму не знайсці нідзе. Ён чытаў вершы ў клубах, чытаў у майстэрнях МТС. Здаралася, працаваў ля малатарні і потым, у час адпачынку, наладжваў імправізаваныя канцэрты тут жа, на таку, пад адкрытым небам. І ганарыўся, што прыносіць людзям асалоду ад хараства мастацкага слова.

У гэтыя гады яго цёпла, з бацькоўскай шчырасцю і ласкавасцю падтрымліваў народны паэт Беларусі Якуб Колас. Паэт адчыніў яму не толькі дзверы свайго гасціннага дома, але і сваё вялікае чалавечае сэрца. Нялёгкай справай, але справай пачэснай і карыснай назваў народны пясняр тое, што рабіў тады малады чытальнік.

З таго часу пачаўся новы этап у творчасці А. Слесарэнкі — яшчэ больш старанная вучоба, яшчэ больш карпатлівая праца. Цяпер ён ужо выступаў з цэлымі канцэртнымі праграмамі. Творы Максіма Багдановіча, Янкі Купалы, лепшыя вершы і апавяданні пісьменнікаў сярэдняга і малодшага пакалення, кампазіцыі па паэмах Якуба Коласа «Рыбакова хата» і «Сымон-музыка» трывала занялі месца ў яго рэпертуары.

Неўзабаве прыйшло прызнанне — ганаровае званне заслужанага дзеяча культуры БССР. Значыцца, вернай была дарога. І зноў — вандроўкі па глыбінных раёнах рэспублікі. Выступленні, выступленні, выступленні — іх набіралася ўжо за чатыры тысячы. Акрамя гэтай вялікай напружанай працы — актыўны ўдзел у перыядычным друку. Ён піша дарожныя нататкі, нарысы аб калгасным жыцці, публіцыстычныя артыкулы. Даўняя праца ў кіно, цікавыя сустрэчы з майстрамі мастацтва далі багаты матэрыял для кніг успамінаў. Выходзяць з друку яго кнігі: у 1956 годзе — «Народны паэт БССР Якуб Колас», у 1965 годзе — «Дарогі і песні», у 1967 годзе — «Дарагія аблічча».

Пазваніце яму цяпер дадому — рэдка калі знойдзеце. Пазваніце ў Літаратурны музей Якуба Коласа, дзе ён працуе навуковым супрацоўнікам, вам часцей за ўсё адкажуць: паехаў у камандзіроўку. Ён ужо не можа ўседзець дома, уседзець на адным месцы — ён улюбёны ў далёкія вандроўкі па вёсках, улюбёны ў сустрэчы з цікавымі людзьмі ў калгасах і саўгасах, у маленькіх вёсках і раённых цэнтрах, ён ужо не можа доўга быць без сустрэч з гэтымі людзьмі, якім ён аддае гэтулькі сіл і працы, творчага гарэння і свайго мастацтва, і якія адплочваюць яму шчырай увагай і гарачым прызнаннем.

Добрых поспехаў табе, дружа, на гэтай дарозе, сіл і бадзёрасці!

Алесь САВІЦКІ.

У СЭРЦАХ І ПЕСНЯХ НАРОДНЫХ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Вобраз вялікага Леніна стаў у народнай творчасці ўвасабленнем неўміручасці, велічы, мудрасці, чалавечнасці. У народным уяўленні Ленін — гэта вельмі просты, сціплы, зычлівы і шчыры чалавек, надзейны абаронца ўсіх працоўных людзей, змагар за іх волю і шчаслівую долю. Такім ён паўстае і ў народнай творчасці. Больш таго, народ любоўна надзяліў Ільіча і былінняй волатаўскай сілай, і казачнай усемагутнасцю. «Фальклор у нашы дні, — гаварыў М. Горкі, — узвёў Уладзіміра Леніна на вышыню міфічнага героя старажытнасці, роўнага Праметэю».

Такім паўстае Уладзімір Ільіч Ленін і ў вусна-паэтычнай творчасці беларускага народа.

У 30-я гады ў вёсцы Заломная Жлобінскага раёна была запісана казка «Ленінская праўда» — адзін з лепшых твораў беларускай фальклорнай Ленініяны. Гэта казка пра Леніна, пра вялікую ленінскую праўду, пра жыватворнае святло ленінскіх ідэй вядома сёння па ўсёй краіне.

Два браты-беднякі доўга блукалі па свеце ў пошуках справядлівасці і праўды. Але знаходзілі толькі крыўду, здзек, прыгнёт. Доўга шукалі браты праўду. Адзін з іх, урэшце, змогся і вярнуўся ў родную вёску. Другі ж быў больш настойлівы. Дапаў ён аж у Піцер, дзе рабочыя памаглі яму сустрэцца з Леніным. «Вось і прыйшлі яны ў звычайны пакой. Вакол розных кніг многа. Выйшаў да іх чалавек, апрануты небагата, але чыста». Гэта быў Ленін.

Доўга гутарыў Ленін з хадакамі, «аб парадках на фабрыцы распытваў, аб вясковай беднаце». Ён і адкрыў старэйшаму брату тую праўду, якая дае працоўнаму чалавеку волю і шчасце, навучыў яго, «як трэба за рабочую праўду змагацца, каб не служыць ні панам, ні купцам, ні фабрыкантам, і як выгнаць іх разам з царом».

І ў казцы «Як мужык-бядняк дабіўся сваёй праўды» менавіта Ленін дапамагае мужыку знайсці шлях да праўды і шчасця.

У гэтых казках падкрэсліваецца думка, што сіла ленінскай праўды — у падтрымцы народа, у тым, што яна згуртоўвае масы. Гэта — усенародная праўда. Яе «адзін расказвае, а дзесяць слухаюць, дзесяць расказваюць, а сто слухаюць. І пайшла ленінская праўда па ўсяму свету».

У казках народ адносіцца да Леніна як да бацькі роднага, як да самага дарагога чалавека і мудрага настаўніка. Можна нагадаць такія казкі, як «Чалавек-сонца», «Пяць зярнят», «Вялікі багатыр» і іншыя.

У казцы «Чалавек-сонца» Ленін — гэта сонца, якое свеціць людзям. І поруч даецца зусім рэалістычная характарыстыка правадыра як добрага дарагога чалавека, якога народ называе бацькам. «Бачу не зорку, а чалавека — ясна сонейка, чалавека — веліканa зямнога. Ён такі прыветлівы, быццам вецярок першы веснавы». У яго «вочы ясныя, рукі моцныя, воля дужая і розум святлейшы». І спадарожнікі яго — усе тыя, «у каго мазалі на руках крывавыя, кашулі на плячах дзіравыя»,— гэта працоўныя, якія ідуць за правадыром «на бой не на жыццё — на смерць».

У іншым плане паказваецца Ленін у казцы «Пяць зярнят». У вёсцы, дзе людзі гаруюць так, што балоты не высыхаюць ад крыві, чакаюць чалавека, які прынясе збавенне ад пакут. Прачутка пра такога чалавека даўно ходзіць па свеце і да глухой вёскі дакацілася. І вось з'яўляецца гэты чалавек. Здаецца, нічога дзівоснага не робіць ён, суцяшае толькі бедную ўдаву і дае яе галодным дзецям пяць зярнят. Ды аказалася, што валодаў гэты чалавек сілай незвычайнай. Пасля яго прыходу «зрабілася светла ў хаце, ежа на стале паявілася, а ў куце загарэлася пяціконцая зорка». Нават панскія кулі не страшныя хаце ўдовінай, бо ў ёй пабываў «чалавек, што цуда робіць. А завуць яго Ленін».

Прыход Леніна да беднякоў нясе ім збавенне ад пакут і святло, а панам — страх. Баяцца паны гэтага незвычайнага чалавека, бо сіла яго — у падтрымцы народа, у еднасці з усімі працоўнымі людзьмі.

Беларуская фальклорная Ленініяна вызначаецца багаццем жанраў, тэматычнай разнастайнасцю. Пра вялікага правадыра складзена ў народзе шмат песень і прыпевак. З імем і вобразам Леніна звязваецца ў іх перамога рэвалюцыі ў краіне, яны расказваюць, як па ленінскіх запаветах беларускі народ крочыць у светлую будучыню. У песнях і прыпеўках творча выкарыстоўваюцца традыцыйныя сродкі народнай паэзіі.

Вось зачын песні «У Маскве ў ноч гэту Ленін будзе»:

Над Масквою-горадам
Воран крача,
У Маскву дарогаю
Коннік скача.
Ён вязе вялікія
Весці людзям,
Што ў Маскве ў ноч гэту
Ленін будзе.

Традыцыйна-сімвалічны прадвеснік няшчасця наогул — воран — у песні выступае як прадвеснік бяды прыгнятальнікам, панам і падпанкам:

Бяду воран кліча
Людзям багатым,
Бяду воран кліча
Людзям праклятым.

У песні «Узышоў свецел месячка» Ленін — волат-чалавек, які пралажыў народу «шырокую дарожаньку», сонцам азарыў жыццё.

Сонца яркае ўзыходзіць,
Асвятляючы бары.
Нас на бой за хлеб і волю
Ленін вёў у Акцябры.
Асвятляе сонца поле
Яркімі праменнямі,
Вечным сонцам над зямлёю
Зззяе вобраз Леніна.

Беларускія народныя прыпеўкі і частушкі пра Леніна — гэта своеасаблівая народна-паэтычная гісторыя перамог працоўных Беларусі, здабытых пад кіраўніцтвам Леніна, ленінскай партыі камуністаў. Пад ленінскім сцягам народ перамагаў ворагаў, змагаўся з беднасцю і цемрай, будаваў шчаслівае жыццё на разняволенай зямлі:

Мы разбілі ўсіх бандытаў,
Разграмілі на франтах.
Бо да гэтага нас клікаў
Смелы голас Ільіча.

Ў нас калгасы, ў нас заводы,
Громка радыё гучыць,
Гэта ты, таварыш Ленін,
Навучыў нас гэтак жыць.

Куплю Леніна партрэт,
Залатую рамачку,
Вывеў ён мяне на свет,
Цёмную сялянначку.

Народ выказваў у песнях, частушках пачуцці вялікай любві і пашаны да свайго правадыра, пачуцці адданасці яго справе, яго светлым ідэалам.

Вестка аб смерці Леніна цяжкім горам легла на сэрца народа. Народ аплакваў дарагога правадыра і настаўніка, выказваў свой пякучы боль ад незваротнай страты. Песні народныя поўняцца глыбокім смуткам, у іх, як у традыцыйных народных галашэннях, зноў ажылі сімвалы жалобы, сіроцтва:

А ў лесе сарока
Сумна шчабятала.
Плачуць людзі, льюцца
слёзы,—
Леніна не стала.
Ой, спавію галованьку
Чырвонаю стужкай,
Ды палячу да Леніна
Лёгкакрылай птушкай...

Нават прырода ў глыбокай скрусе: «Пацямнелі лугі зялёныя, затуманіліся горы светлыя, зашумеў сумную песню бор векавечны, захваляваліся і застагналі ад суму рэкі і моры...»

Але вялікае гора не пахіснула волю працоўных, яшчэ мацней згуртавала іх пад ленінскім сцягам. Быццам клятва гучаць словы аб вернасці народа запаветам правадыра, аб вечнай вернасці яго памяці.

Хата чыста і багата,
Сцены ў ёй пабелены,
Не забудзем мы ніколі
Друга-бацьку Леніна.

З імем Леніна звязвае народ усе свае перамогі і здзяйсненні:

Эх, каб Ленін мог сягоння
Паглядзець, як мы жывём,
Як з яго вучэннем верным
К шчасцю новаму ідзём.

Ленін жыве ва ўсіх здзяйсненнях народа, ва ўсіх яго справах. І калі народ славіць у сваіх песнях і частушках, прыпеўках і казках родную партыю і шчаслівае жыццё, гаворыць аб велічных дасягненнях сацыялістычнага і камуністычнага будаўніцтва, ён згадвае імя вялікага Леніна, які адкрыў шлях да новага жыцця.

Нас партыя родная
К шчасцю вядзе,
Пад ленінскім сцягам
Краіна ідзе.

Галіна БАРТАШЭВІЧ,
навуковы супрацоўнік
Інстытута мастацтвазнаўства,
этнаграфіі і фальклору
АН БССР.

ТАКІ ДЭБЮТ — СВЯТА

Скрыпічнае выканаўства — складаная галіна мастацтва. Да апошняга часу мы ў рэспубліцы не маглі пахваліцца багаццем выканаўчых кадраў і былі вымушаны задавальняцца выступленнямі заезджых гастралёраў. Але паступова карціна мяняецца. Замацаваўся ў філармоніі выдатны музыкант Р. Нодэль — неаднаразовы пераможца некалькіх конкурсаў міжнароднага класа. Цікавыя выканаўчыя кадры стала даваць Беларуская дзяржаўная кансерваторыя. Рэспубліканскі конкурс, што адбыўся нядаўна, выявіў нямала таленавітых скрыпачоў-кансерваторцаў — В. Хусіда, Н. Жыжэнка, А. Прыцкер. Днямі адбыўся канцэрт сур'ёзнага, удумлівага музыканта, педагога кансерваторыі Г. Клачко. А ўслед за ім на канцэртную эстраду паднялася Галіна Салапаха, таксама нядаўняя выпускніца кансерваторыі, якая паспяхова закончыла аспірантуру па класе прафесара В. Гольдфельда.

Мы рэдка рэцэнзіруем выступленні пачынаючых музыкантаў. Крытыка больш ахвотна раздае эпітэты ў адрас масцітых, усімі прызнаных канцэртантаў. А між тым, як важна ў пачатку творчага шляху падтрымаць выканаўцу, прааналізаваць яго поспехі, дапамагчы ўсвядоміць промахі.

Строгая акадэмічная праграма, якую іграла Г. Салапаха, уключала тры творы буйнай формы. Гэта сведчыць аб творчай смеласці маладой скрыпачкі, выканаўчай волі і артыстычнай вытрымцы. Камінскі, Глазуноў, Сен-Санс — каб выконваць у адным канцэрце творы такіх розных кампазітараў, патрэбна высокае майстэрства выканаўцы, вялікі ўнутраны такт, сабранасць.

Адсутнасць дастатковага канцэртна-выканаўчага вопыту выявілася ў скрыпачкі хіба толькі ў тым, што яна не адразу авалодала сабой, раскрывалася паступова, ад нумара да нумара, непрыкметна вызваляючыся ад скаванасці, непатрэбнага хвалявання. І калі выкананню першай часткі Другога скрыпічнага канцэрта Камінскага не хапала шырыні, дзёрзкага размаху, калі спачатку гук быў крыху заціснуты і не ліўся свабодна ў залу, то канцэрт Глазунова быў сыграны больш цэласна, з добрым разуменнем формы, тэхнічна даволі свабодна.

Безумоўнай кульмінацыяй вечара было выкананне амаль забытай санаты для скрыпкі і фартэпіяна Сен-Санса. Твор гэты быў сустрэты з асаблівай цікавасцю. Прыцягвае ў ім многае: яркае меладычнае багацце, эмацыянальная маляўнічасць, вобразная кантрастнасць частак цыкла, нарэшце, тэмбравая, фактурная, рытмічная, штрыхавая разнастайнасць, якая дазваляе скрыпачу прадэманстраваць сваю віртуознасць. Г. Салапаха паказала, што такія творы ёй пад сілу. Запомнілася, напрыклад, асаблівая афарбоўка гуку і гнуткая дынаміка ў творы галоўнай партыі першай часткі санаты.

Поспеху скрыпачкі вельмі садзейнічала Е. Магілёўская, вопытны, тэмпераменты і, я сказала б, мудры канцэртмайстар. Яна чула рэагуе на самыя тонкія нюансы выканання. З такім суправаджэннем лёгка іграць. Дзе патрэбна, акампаніятар перахоплівае ініцыятыву, актывізуе творчую волю саліста, або сціпла адыходзіць на задні план, ствараючы толькі гукавы фон.

Канцэртныя вечары ў кансерваторыі — добры пачатак. Яны памагаюць выхаду маладых выканаўцаў у вялікі свет мастацтва.

Арыядна ЛАДЫГІНА.

3000 КАСТ

У сучаснай Індыі яшчэ і цяпер існуе падзел на бедных і багатых, на людзей простых і ўсемагутных. Але, апрача таго, ўсё амаль паўмільяднае насельніцтва Індыі падзелена яшчэ на безліч розных каст. Найвышэйшая — гэта браміны, нешта сярэдняе паміж дваранствам і духавенствам, самая ніжэйшая каста — так званыя недатыкальныя, нечысць. Калі брамін выпадкова дакранецца да гэтага нячыстага, або парыі — ён павінен неадкладна выканаць цэлую серыю ачышчальных цырымоній. Гэтага патрабуюць адвечныя традыцыі.

Каставы падзел настолькі глыбока сядзіць у псіхалогіі радавых індыйцаў, што нават парыі з касты недатыкальных, якім нашы людзі паціскалі рукі, адчувалі сябе вельмі збянтэжанымі.

Касты існуюць у Індыі і цяпер, існуюць і вышэй названыя парыі, недатыкальныя, хоць па патрабаванні нябожчыка Махатмы Гандзі зняважлівая назва гэтай касты была заменена іншай — «гарыджані», што ў перакладзе азначае «божыя дзеці».

Каставая розніца не заўсёды адпавядае сённяшняму становішчу таго ці іншага чалавека. Напрыклад, збяднелы брамін можа стаць шафёрам або кур'ерам у банку. Але калі ў яго цераз плячо вісіць белы шнур — гэта адзнака таго, што ён чалавек вышэйшай годнасці, чым хто-небудзь іншы, і яму павінна быць нададзена пэўная павага. Недатыкальныя ж могуць працаваць хіба толькі прыбіральшчыкамі, таму што асобныя прафесіі належаць выключна прадстаўнікам толькі тых, а не іншых каст.

Асабліва старанна прытрымліваюцца каставага падзелу на сяле — у гарадах гэтая розніца патроху сціраецца. Сельскія жыхары падзяляюцца на касты і падкасты — «кшатрыяў» (рыцараў), «вайсью» (аратых і купцоў), «сюдру» (служачых) і г. д. У аснове такога падзелу ляжыць элемент прафесійны, які з цягам часу ператвараецца ў пастаянны.

Прыналежнасць да той ці іншай касты абумоўлівае і паводзіны чалавека, і стаўленне да яго з боку іншых, месца яго знаходжання, манеру адзявацца, рытуалы, якія ён выконвае ў час шлюбу, нараджэння дзіцяці або крэмацыі (у Індыі нябожчыкаў не хаваюць, а спальваюць). Кожны індыец павінен прытрымлівацца назаўсёды вызначаных правіл паводзін, парушаць іх ён не мае права. Нельга нават — калі ты, скажам, належыш да секты ганчароў, — перайсці працаваць з меншага ганчарнага кола на большае, бо каноны той касты дазваляюць карыстацца прыладай толькі такой, а не большага ці меншага дыяметра. Ваду можна браць толькі з пэўнага калодзежа, і гора табе, калі ты адважышся напіцца з крыніцы, прызначанай для людзей вышэйшых па становішчу за цябе!

Кожны сёмы індыец — гэта «недатыкальны», кожны дваццаты — член якойсьці з высокіх каст, а між тым апошнія займаюць амаль палову ўсіх кіруючых пасад у дзяржаўным апараце.

У сучаснай Індыі налічваецца каля трох тысяч розных каст. Яны маюць свае рады і свае суды. У храмах вызначаны пэўныя гадзіны богаслужэння для кожнай касты.

Браміны не могуць працаваць побач з недатыкальнымі, яны, напрыклад, нізашто не пойдуць стрыгчыся да цырульнікаў-парыяў. Апрача таго, брамін наогул не мае права ні сам стрыгчыся, ні дазволіць гэта рабіць камусьці са сваёй касты. Ён не можа таксама абразаць сабе ногці, галіцца або чысціць вуха... Гэтым павінен займацца цырульнік, які належыць да касты трохі вышэйшай за недатыкальных. Чалавек «высокага паходжання» не можа быць рызнікам. Вельмі многа абмежаванняў існуе і на сельскагаспадарчых работах. Член касты хлебаробаў «баня» мае права араць зямлю, але не мае права капаць каналаў. Калі хто мае права араць плугам, гэта яшчэ не значыць, што ён можа ўзяць у рукі, скажам, матыку. Ёсць касты, якія не дазваляюць сваім членам быць лекарамі (урачамі). Дарэчы, гэта вельмі ўскладняе барацьбу з захворваннямі сярод індыйскага насельніцтва.

У краіне адчуваецца востры недахоп дапаможнага медыцынскага персаналу: людзям з вышэйшых кастаў забараняецца ісці ў памочнікі ўрачоў. Прымаць дзіця мае права толькі чалавек з самых нізоў, бо акт нараджэння лічыцца нячыстай справай. Пасля родаў пачынаюцца бясконцыя «ачышчальныя цырымоніі», яны працягваюцца многа дзён і толькі пасля іх заканчэння маці мае права ўзяць сваё дзіця. Калі на службу ў медыцынскую ўстанову прымуць парыя, дык браміны або кшатрыі не будуць тут лячыцца.

Нават гатуе і ўжывае ежу кожная каста па-свойму. Так, некаторыя брамінскія касты (а іх існуе багата) з'яўляюцца вегетарыянцамі, яны не ядуць мяса, рыбы і нават яек, бо ў іх, бачыце, існуе жыццё ў зародку. Яны не бяруць ежы з рук людзей ніжэйшай касты, і не нап'юцца вады, калі ім падасць недатыкальны, хоць бы і паміралі ад смагі.

Вельмі складаная праблема жаніцьбы паміж людзьмі розных каст. Тут справа не толькі ў тым, што могуць асудзіць такі «няроўны шлюб». Кожны ж малады чалавек рос і выхоўваўся на традыцыях пэўнай касты, і яму часам цяжка вызваліцца з-пад уплыву набытых звычаяў. Нават тыя маладыя індыйцы, якія тэарэтычна лічаць магчымымі міжкаставыя шлюбы, на практыцы лічаць за лепшае пазбягаць іх.

Праўда, у сучаснай Індыі падзел насельніцтва на касты афіцыяльна адменены і вінаватыя ў каставай дыскрымінацыі падлягаюць суду. Так, адбыліся паказальныя працэсы над цырульнікам, які адмовіўся стрыгчы «недатыкальнага», над жрацом, які не пусціў парыя ў храм. Але ўсё ж у вялікіх гарадах каставы падзел вельмі ўскладняе жыццё, і часам найбольшыя «артадоксы» не могуць уберагчыся, каб на іх на вуліцы не ўпаў цень ад «недатыкальнага» (ёсць як бачыце, і такая забарона!). А паколькі падобных непрыемнасцей на вуліцы, ва ўстановах, у гарадскім транспарце трапляецца штодзень нямала, дык нават браміны вымушаны зводзіць ачышчальныя цырымоніі да нейкага сімвалічнага мінімуму: інакш давялося б толькі тое і зрабіць, што «ачышчацца».

Ліквідаваць каставыя звычаі не так лёгка. Адзін з кіраўнікоў Камуністычнай партыі Індыі, Рэну Чакраварці, расказвае, што ў адно і тое ж сяло даводзіцца пасылаць некалькі агітатараў, бо сяляне «сюдру», напрыклад, не пусцяць у свой дом таго, хто пабыў у хаце «недатыкальнага». Гэта не значыць, аднак, што ўсе «сюдру» — людзі рэакцыйных поглядаў, — не, проста яны падпарадкоўваюцца адвечным традыцыям. Нават і ў індыйскіх прафсаюзах, якія ахопліваюць значныя групы працоўных, для кожнай касты арганізавана асобная секцыя.

Нават у новазбудаваным, мадэрным на выгляд горадзе Чандзігары — і там захаваны прынцып падзелу кварталаў па каставых адзнаках. Звычайна і кватэрная плата залежыць ад ступені камфартабельнасці кварталаў. Аднак тыя з браміна́ў, хто не змог плаціць вялікіх грошай, не пайшлі ў кварталы ніжэйшых каст, а проста адмовіліся сяліцца ў Чандзігары.

Касты перашкаджаюць адзінству дзеянняў індыйскага народа. Яны адыгрываюць негатыўную ролю, тармозяць далейшае развіццё грамадства і дапамагаюць мясцовай рэакцыі ў барацьбе з шырокім народным рухам.

Працэс вызвалення індыйскага народа ад каставага падзелу — складаны і доўгі.

З украінскага часопіса «Всесвіт».

ДА ДНЯ ЖАНЧЫН

У гонар Міжнароднага жаночага дня — 8 Сакавіка — у кінатэатрах і клубах рэспублікі праходзіць тэматычны пэказ кінафільмаў «Дочкам Айчыны прысвячаецца».

У праграму кінапаказу ўключаны лепшыя савецкія кінастужкі — «Сэрца маці», «Вернасць маці», «Соф'я Пяроўская», «Вясёлка», «Машанька», «Салдатка», «Кацярына Вароніна», «Маці», «Сельская настаўніца», «Салістка балета», а таксама беларускія мастацкія кінафільмы «Гадзіннік спыніўся апоўначы», «Строгая жанчына», «Пісьмы да жывых», «Дзень, калі спаўняецца 30 гадоў».

Савецкія жанчыны раслі разам са сваёй краінай, мужнелі разам з ёй, стваралі, умацоўвалі, абаранялі яе. Аб асобных этапах гэтага вялікага шляху і расказваюць хранікальна-дакументальныя і навукова-папулярныя кінастужкі: «Надзежда Канстанцінаўна Крупская», «Час, які заўсёды з намі», «Дочкі Расіі», «Кацюша», «Камісар» «Нашы сучасніцы», «Слова аб адной рускай маці», «Рабочыя дзяўчаты», «Рыбачка» і іншыя.

У многіх кінатэатрах і палацах культуры праводзяцца спецыяльныя кінасеансы, прысвечаныя жанчынам — дзеячам савецкай культуры. На гэтых сеансах гледачы з цікавасцю глядзяць дакументальныя кінафільмы «Мая Плісецкая», «Галіна Уланава», «Дачка Малога тэатра», «Скульптар Кацярына Белашова», «Песня падалянкі».

Аб слаўных справах беларускіх жанчын расказваюць кінастужкі «Дачка партыі», «Балада аб маці», «Кароткае знаёмства», «Праз горад, праз гады», створаныя мінскімі кінадакументалістамі.

ВЫКОНВАЮЦЦА ТВОРЫ КАМПАЗІТАРАЎ-АМАТАРАЎ

У канцэртнай зале Гомельскага музычнага вучылішча імя Сакалоўскага адбыўся справаздачны канцэрт самадзейных кампазітараў вобласці. Гэта быў першы такі канцэрт у гісторыі музычнага жыцця Гомельшчыны. Яму папярэднічаў творчы семінар, удзельнікамі якога былі кампазітары-аматары. Кіраваў імі Ю. Семяняка. Лекцыі і даклады, прачытаныя за два дні работы семінара, прынеслі яго ўдзельнікам вялікую карысць. І не меншую карысць прынёс ім і сам канцэрт, складзены з лепшых твораў самадзейных кампазітараў.

Ён пачаўся сімфанічнай уверцюрай Ю. Грыгор'ева, прысвечанай 50-годдзю БССР і КПБ, у выкананні сімфанічнага аркестра Гомельскага музвучылішча. Прагучалі ў канцэрце і такія цікавыя творы, як «Скерца» Ю. Мініна і п'еса для баяна з аркестрам У. Сярэбранікава. Але галоўнае месца ў творчай справаздачы заняла песня. Спадабаліся слухачам гарэзлівая і вясёлая «Полька» Эдуарда Логаша, «Зімовы лес», «Песня аб песні» Уладзіміра Надтачэя, песні Валерыя Радзькіна грамадзянскага гучання — «Людзі ў белых халатах» і «Рэвалюцыйны патруль».

Семінар кампазітараў-аматараў і справаздачны канцэрт прайшлі вельмі ўдала. І можна спадзявацца, што гэтыя творчыя сустрэчы будуць праводзіцца рэгулярна, і не толькі ў абласным цэнтры. Мажліва, яны дапамогуць вырашыць яшчэ адну праблему: ужо даўно можна выдаць новы зборнік твораў самадзейных кампазітараў. Гэта было б лепшай формай і папулярызацыі іх творчасці.

Ф. КУРАС.

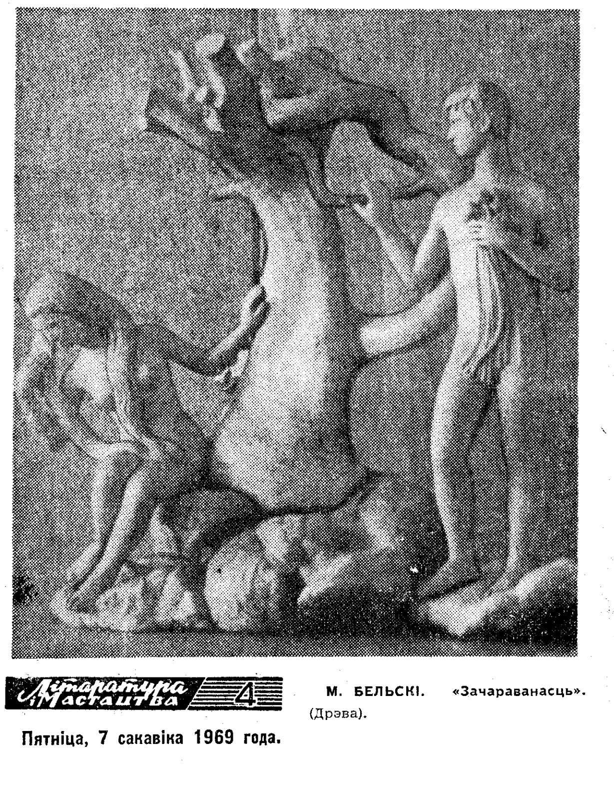
ДВА МІЛЬЁНЫ ЗНАЧКОЎ

Многа новых значкоў і памятных медаляў паступіць сёлета ў продаж. З усіх канцоў рэспублікі паступаюць на Мінскі доследна-эксперыментальны завод імя Гастэлы заказы на выраб металічных мініяцюр, прысвечаных юбілеям беларускіх гарадоў, значным падзеям у культурным, навуковым і спартыўным жыцці.

Два мільёны розных значкоў выпусціць сёлета завод. Трыста тысяч з іх прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна.

Л. ВАСІЛЬЕЎ.

НОВЫЯ РАБОТЫ МАСТАКОЎ

М. БЕЛЬСКІ. «Зачараванасць». (Дрэва).

ЗАРУБЕЖНАЯ НАВЕЛА

Крысціна КЛЯЧКОЎСКАЯ

СЦЯНА

Сёння субота, ад раніцы лье, як з вядра. Я адчула непагоду ўсім целам, ледзь прачнуўшыся і нават не рассунуўшы шторы. Уставаць не хацелася, так і вабіла паваляцца ўвесь дзень у пасцелі. Няўжо хоць раз нельга дазволіць сабе такую асалоду і ўявіць, што свет кудысьці праваліўся, што засталася толькі я, істота незалежная, якая не мае нічога агульнага ні з кім і ні з чым? Жаданне знікнуць, знікнуць раптоўна і без следу выспявала ва мне даўно.

Я захуталася ў коўдру, не жадаючы расставацца з мяккім цяплом пасцелі. У паўсне мне здавалася, быццам я блукаю па невядомых мне, наспех прыдуманых краях, дзе мне хацелася апынуцца зараз жа. Вакол была раўніна, шэрая і непрыглядная, без адзінай пабудовы, рва або агарожы, без адзінага следу чалавечага дзеяння, а паветра было ціхім і празрыстым. Я захаплялася адзінотай, адчуваючы, як паступова да мяне вяртаецца маё страчанае «я».

Цішыню парушыў крык:

— Мама!

Голас тоненькі, спалоханы. Мяне абвалоквае нагрэтая, раскіданая пасцель, ліпкае начное паветра, якое складаецца са сноў і ўздыхаў, шум дажджу за акном, ад якога становіцца зябка, яго прысутнасць за сцяной: я зноў аказалася замкнутай у тым жа коле.

— Мама, ты што, праспала?

Я маўчала. Не магла ж я сказаць яму, што не сплю, а толькі спрабую знікнуць, забыць аб яго існаванні, бо ён завалодаў мной да такой ступені, што я ўжо не ў сілах далей мірыцца з гэтым, што яшчэ трохі, і ад мяне нічога не застанецца. А між іншым, хіба такія рэчы даступныя разуменню дванаццацігадовай істоты, якая жыве па нямудрых законах прыроды, прымае жыццё лёгка і проста. Істоты, свабоднай ад цяжару збянтэжанасці і разбітых надзей.

— Мама!

І тут мяне прарвала:

— Калі, нарэшце, ты пакінеш мяне ў спакоі. Няўжо так цяжка сабрацца ў школу самому?

У суседнім пакоі ўсталявалася цішыня; сына, відаць, вельмі ўразілі мае словы, і ён не ведаў, што адказаць.

Праз некалькі хвілін ён стаяў у дзвярах майго пакою, не зводзячы з мяне недаўменага позірку. Божа, да чаго ж ён быў смешны: па дзіцячы мяккі, але ўжо з доўгімі, выцягнутымі нагамі. Пад блакітнымі штанамі піжамы рэзка абазначаліся худыя каленкі, шэрыя хатнія пантоплі здаваліся вялізнымі. «Бог ты мой, як ён выцягнуўся; не паспееш азірнуцца, ён перастане быць дзіцем і нарэшце адчэпіцца ад мяне», — падумала я, гледзячы ва ўпор на яго вялікія пантоплі і па-хлапечы цвёрдыя каленныя яблыкі.

— Захварэла? — спытаў ён тоненькім галаскам.

Цяпер мне давялося ўзняць вочы, хоць гэта і не зусім бяспечна. Яго твар — само давер'е. Шыя як у кураняці... (У маёй памяці, у маім уяўленні паўстае карціна: шырокая, мужчынская, велізарная лапа, парослая рэдкімі валасамі, манжэт жандарскага мундзіра. Гэтая рука сціскае слабую шыйку кураняці, сціскае лёгка, без аніякага намагання).

Я выскачыла з пасцелі, прывід знік. Засталося толькі ўсведамленне таго, што ніколі ў жыцці мне не ўдасца пазбавіцца ад падобных успамінаў, якія абуджаюць ва мне жывёльны страх за яго. Калі мяне не аблытае любоў, гэта зробіць страх, калі не пачуццё абавязку, то ўяўленне: у патрэбны момант перад маім унутраным позіркам абавязкова паўстане адзін з гэтых жахлівых прывідаў, каб перашкодзіць маім уцёкам.

Я пераможана, і таму магу глядзець на яго шаўкавістыя, нібы з пражы валасы, кароткія і нерасчэсаныя пасля ночы. Гляджу на макаўку, дзе валасы растуць завіткам, са смешнай ямачкай пасярэдзіне. Гэта самае цёплае месца на галаве, яно крышачку пахне малаком, хоць хлопчыку ўжо дванаццаць. Я люблю намацаць пальцам гэтае паглыбленне, злёгку націснуць і адчуць лёгкую пульсацыю. У такіх выпадках мяне заўсёды ахоплівае пачуццё няёмкасці — нібы падгледзела чужую тайну. Бянтэжыць і здаецца неверагодным, што я дала пачатак гэтаму новаму жыццю, гэтаму размеранаму пульсаванню. Сёння я на такое не здольная, а тады я была маладой і лёгкадумнай, не разумела, што выпускаю на свет зусім бездапаможную істоту, якая ў любы момант можа страціць нешта адзінае, самае дарагое для сябе. Не разумела і таго, што гэтае самае дарагое для яго стане для мяне пастаянным трызненнем, няволяй.

Гледзячы на яго ў гэты ранні суботні час, я вастрэй, чым калі-небудзь раней, адчула другаснасць і ледзь не нікчэмнасць свайго ўласнага існавання. Мне здавалася, што ён з'явіўся на свет раней за мяне, што ён быў заўсёды, хоць я нарадзіла яго.

Потым я ўбачыла кірпаты, нібы без храшчыка, нос, ён заўсёды прыемна халодны і падатлівы, як воск. Па праўдзе кажучы, цяжка паверыць, каб такім носам можна было свабодна дыхаць. І, нарэшце, вуглаваты падбародак, і коса зашпіленая піжама. Гэта яго козыры супраць мяне.

— Не, я не захварэла, — адказала я, папраўляючы на ім піжаму, — проста не хочацца ўставаць. Ідзі памыйся, а я звару табе каву.

Нягледзячы на знешне звычайны тон, на прывычныя словы, якія паўтараюцца кожны дзень, яго мордачка не пасвятлела. Ён вяла пашоргаў у ванную, дзе доўга фыркаў, але так і не вымыў шыі, аднак зрабіў гэта падкрэслена дэманстратыўна, чакаючы маіх натацый — але іх не было. Сёння дарую табе шыю, — вырашыла я. Але калі ён выйшаў з ваннай, я заўважыла, што выраз яго твару стаў яшчэ сумнейшы.

Заставалася яшчэ пятнаццаць мінут, апошнія пятнаццаць мінут, калі звычайна здараліся ўсялякія беды — ён разліваў каву, не даядаў булку, не мог знайсці дзённіка. Але сёння з чашкі не вылілася ні адна кропля, булка была з'едзена ўся, да апошняй крошкі, хоць глытаў ён яе з вялікім намаганнем, дзённік ляжаў на сваім месцы. «Чаму не кожны дзень бывае так»...

Ужо ў паліто, з ранцам за спіной, ён нечакана павярнуўся на парозе і запытаў перарывістым ад няўпэўненасці голасам:

— Я хто?

— Ты — лемур, малады леў і ліс — адказала я паспешліва, бадай, нават вельмі паспешліва.

Ён не ўсміхнуўся ў адказ, як гэта бывала заўсёды. Няўжо яго так непрыемна ўразіла мая паспешлівасць, няўжо ён думае, што я механічна, як зазубраны ўрок, паўтараю яго мянушкі.

Стукнулі дзверы, я засталася адна. Цяпер тэарэтычна я магла б адключыцца, але было позна. Між намі, раздзеленымі адлегласцю, працягнулася нябачная ніць, нібы лінія высокага напружання.

І ўсё-такі я была ўпэўнена, што мой сын — істота ўнутрана ўраўнаважаная і цвёрда верыць у правільнасць заведзенага парадку, Таму, выйшаўшы з дому, я купіла білеты ў кіно, каб паглядзець карціну, аб якой ён даўно марыў. Сёння субота, ён, напэўна, разлічваў, што мы пойдзем у кіно, хоць не сказаў пра гэта ні слова.

Апоўдні пачуўся званок, я падышла да дзвярэй з білетамі ў руках, але ў апошні момант заціснула іх у кулаку, рашыўшы пакінуць прыемную навіну пад канец, каб сюрпрыз зрабіў большае ўражанне.

Ён зайшоў і кінуў ранец на падлогу — слабы замок расшпіліўся, і кніжкі вываліліся на падлогу. Гэта не кранула яго, хоць падручнікі ён трымаў у парадку. Не распранаючыся, ён прайшоў у свой пакой; моўчкі пайшла за ім. Ён ляжаў на тахце ў паліто і брудных чаравіках, тупа ўтаропіўшыся ў столь. Калі ўбачыў мяне, яго твар, пазбаўлены выразу, нібы мёртвы, сутаргава перасмыкнуўся. Усё зразумела — мая прысутнасць раздражняла яго.

— Чаму ты не зняў паліто?

Маўчанне.

— Ну, скажы, чаму?

Змена становішча ног азначала нішто іншае як злосць.

— У брудных чаравіках на тахце?

Ён стомлена апусціў павекі. Я пачакала яшчэ крыху і, нарэшце, набраўшыся храбрасці, сказала:

— Ты лемур, але ты малады леў і ліс.

У любы іншы час гэтыя мянушкі выклікалі б на яго твары ўсмешку. Цяпер жа з-пад яго апушчаных павек павольна выкацілася адзінокая слязінка і, дакаціўшыся да сярэдзіны шчакі, спынілася — маленькі шкляны шарык.

— А ну, адгадай, які сюрпрыз чакае цябе?

Яго твар, каменны, са шкляным шарыкам на шчацэ, не змяніўся. Ногі і рукі нерухомыя; што гэта — абыякавасць або вялікае напружанне?

— Вось білеты на новую карціну!

Ён рэзка павярнуўся на бок і ўткнуўся галавой у падушку, не сказаўшы ні слова. На падлозе ад чаравікаў засталася невялікая брудная лужынка.

Выходзячы з пакоя, доўга, вельмі доўга зачыняла за сабой дзверы, стараючыся рабіць гэта як мага павольней. Але вось ужо дзверы шчыльна зачынены. Паміж мной і маім сынам вырасла сцяна, і я не здолела разбурыць яе.

Пераклад - польскай мовы.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

7 сакавіка

Першая праграма. 9-10 — тэлебачанне — школе. Гісторыя 9-ы клас. «Перамога Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Беларусі». 16-25 — праграма перадач. 16-30 — «Панарама навін». 17-00 — праграма, прысвечаная Міжнароднаму жаночаму дню 8 Сакавіка. У перапынку — «Подзвіг». Тэлевізійны альманах (М). 20-30 — «Эстафета навін» (М). 21-15 — тэлевізійны тэатр мініяцюр. «Трынаццаць крэслаў» (М). 22-25 — «Клуб аматараў песні» (М). 23-25 — «Толькі факты». Праграма перадач. 23-35 — музычная фільматэка. «Канцэрт артыстаў грэчаскай эстрады».

Другая праграма. 20-00 — «Вясна». Мастацкі фільм. 21-40 — «Мелодыі сяброў». Фільм-канцэрт.

8 сакавіка

Першая праграма. 8-25 — праграма перадач. 8-30 — для студэнтаў тэхнікумаў. «Супраціўленне матэрыялаў». 9-00 — «Гімнастыка для ўсіх» (М). 9-45 — тэлевізійныя навіны (М). 10-00 — музычная вясёлая праграма (М). 10-30 — «Веды». Навукова-пазнавальная праграма (М). 11-00 — дзіцячы экран. «Мурзілка і волат», «Прыгоды Мурзілкі». Мультыплікацыйныя фільмы. 11-30 — «Кожнай маме прысвячаем». Канцэрт выхаванцаў дзіцячага сада № 103 г. Мінска. 12-00 — «Зоркі». Тэлевізійны агляд (М). 12-30 — «Табе, юнацтва!» «Сюрпрыз для дзяўчат» (М). 13-00 — «Восем сустрэч». Прысвячаецца Міжнароднаму жаночаму дню. 13-30 — тэлевізійны тэатр для дзяцей. А. Аляшоўскі. «Чарнабурая ліса! (М). 15-15 — тэлевізійныя навіны (М). 15-30 — для воінаў Савецкай Арміі і Флоту. «Зорка». Тэлевізійны часопіс. 16-10 — «Музычная шкатулка». 16-20 — «Экран і час». Тэлевізійны альманах. 17-30 — «Яшчэ раз пра каханне». Мастацкі фільм (М). 19-00 — «Тыдзень планеты». Міжнародны агляд. 19-30 — «На агеньчык» (М). 20-30 — «Свет сацыялізма». Міжнародная праграма (М). 21-00 — чэмпіянат Еўропы па лёгкай атлетыцы. Перадача з Югаславіі. 22-00 — праграма каляровага тэлебачання. «Учора, сёння і заўсёды». Прэм'ера тэлевізійнага музычнага фільма (М). 23-00 — «Толькі факты». Праграма перадач. 23-10 — «І кветкі, і песні...» Канцэрт-прывітанне.

Другая праграма. 11-00 — «Музычны турнір гарадоў» (М). 12-00 — для школьнікаў. «Разведчыца Таня Баўэр». Тэлевізійная пастаноўка. 13-00 — «Здароўе» (М). 15-30 — у эфіры — «Маладосць», «Праспект маладосці» (М). 16-30 — «Сельскі клуб». Перадача з Іжэўска. 17-30 — для школьнікаў. «Чароўны туфлік». Музычны фільм. 18-10 — экран кароткаметражнага фільма. «Пе-капцёр!». 18-40 — у свеце мастацтваў. «Сорак крокаў». Кінанарыс. 19-00 — тэлевізійныя навіны (М). 19-30 — «Жыве на свеце жанчына». Тэлевізійны спектакль.

9 сакавіка

Першая праграма. 8-25 — праграма перадач. 8-30 — для студэнтаў тэхнікумаў. «Электратэхніка». 9-00 — «На зарадку станавіся!» (М). 9-15 — тэлевізійныя навіны (М). 9-30 — «Будзільнік» (М). 10-00 — «Музычны кіёск» (М). 10-30 — насустрач выбарам у мясцовыя Саветы БССР. «Тэлевізійны агітпункт». 11-30 — для юнацтва. «Паштовая скрынка алімпіяды». Адказы на пытанні II тура алімпіяды «Навука перамагаць» (М). 12-15 — для школьнікаў. «Людзі ленінскай гвардыі». М. В. Фрунзе. 12-35 — дзіцячы экран. «Сястрыца Алёнка і братка Іванка». Мультыплікацыйны фільм. 12-45 — «Сельская гадзіна» (М). 13-45 — для воінаў Савецкай Арміі і Флоту. «Іх мара — неба» (М). 14-15 — балет С. Пракоф'ева «Золушка». Спектакль Дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета імя С. М. Кірава (М). 16-15 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 16-45 — праграма каляровага тэлебачання. 1. «Клуб кінападарожнікаў». 2. «Як разумець жывапіс». Перадача другая. 3. «Мелодыі дружбы». Канцэрт артыстаў польскай эстрады (М). 19-15 — «Сем дзён». Міжнародная праграма (М). 20-00 — «Хроніка музычнага жыцця рэспублікі. Год 1949-ы». 21-00 — чэмпіянат Еўропы па лёгкай атлетыцы. Перадача з Югаславіі. 22-00 — творчае аб'яднанне «Прыгод і фантастыкі». «Гонар капітана». Тэлевізійны фільм (Польшча) (М). 23-00 — «Спартыўны тыдзень» (М). 23-15 — праграма перадач.

Другая праграма. 10-30 — Усесаюзная спартыўная радыё- і тэлевізійная пераклічка калектываў фізкультуры (М). 11-30 — дзіцячы экран. «Прыгоды Ката-Хвалько». Лялечны фільм. 12-15 — для школьнікаў. «Канцэрт удзельнікаў дзіцячай мастацкай самадзейнасці». Перадача з Ленінграда. 19-30 — «Спектакль працягваецца». Музычны фільм. 20-00 — у эфіры — «Маладосць» (М). 21-00 — «Пігмаліён». Мастацкі фільм.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, Р. С. БЯРОЗКІН, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры, вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-22-04, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Індэкс 63856. Друкарня выдавецтва «Звязда». АТ 03632

